

LETRAT BARITORE
drejtuar Timoteut dhe Titit

komentar

Agim Rama

Rruga e Paqes

2020

Hyrje

Letrat e Palit drejtuar Timoteut dhe Titit janë ngushtë të lidhur përsa i përket sfondit, trajtës dhe situatës historike. Siç duket, dy prej tyre u shkruan në Maqedoni, njëra drejtuar Timoteut që ishte në Efes (1 Tim, 1-3), ku Pali kishte ndërmend ta takonte pas pak (3,14; 4,13), kurse tjetra drejtuar Titit të cilin e kishte lënë në Kretë (Tit 1,5). Pali ka ndërmend ta kalojë dimrin në Nikopojë (në Epir), ku Titi (i cili kishte ungjillizuar Dalmatinë me kryeqytet në Solun, pranë Splitit të kohës së sotme) duhet ta takojë (Tit 3,12). Më vonë, kur e Pali shkruan letrën e dytë drejtuar Timoteut, ai është i burgosur në Romë (1,8.16; 2,9), pasi ka kaluar nëpër Troadë (4,13) dhe Milet (4,20). Situata e tij është e rëndë (4,16) dhe ai ka përshtypje se pas pak do të vdesë (4,6-8; 18). Pali është në vetmi dhe e nxit Timoteun të vijë sa më shpejt (4,9.16.21). Del qartë se rrethanat e tij nuk u përgjigjen atyre të burgimit të parë.

Në qoftë se supozojmë se atij i dha pafajësinë pas burgimit të parë, ai duhet të ketë udhëtuar për në Spanjë sipas qëllimit të tij të mëparshëm, si dhe drejt lindjes (Fil 22). Kështu edhe 1 Tim edhe Titi përputen me datën 65 kur Pali po udhëtonte nëpër Kretë, Azinë e Vogël, Maqedoni dhe Greqi. Megjithatë 2 Tim pasqyron një burgim të ri i cili do të për-fundonte me ekzekutimin e Palit më 67, pasi nga kjo kohë krishterimi ishte bërë organizatë e paligjshme.

Kështu këto letra janë drejtuar dyve prej ndihmësve të Palit kryesore, të cilët shërbenin si ndërmjetës ndërmjet kishave dhe vetvetes. Ata ishin apostolikë në kuptimin që ata e përcollën besnikërisht më tej atë që Pali u kishte besuar. Pali thekson se ata duhet të ruhen nga sinkretizmi që po zhvillohej ndërmjet judaizmit apostat dhe spekulimit grek (si kabala e sotme të çifutët) që ndikonin në shumë çifutët e shpërnguljes, të cilët edhe merrnin para duke i mësuar ide të tilla.

Te 1 Tim 1 Pali i sulmon judaizantët për teorinë e tyre të gabuar për shenjtërim: shenjtërimi nuk arritet duke ndjekur një kod ligjor, por me fuqinë që del nga një marrëdhëni e re me Perëndinë që mundësohet nga Mesia që banon te besimtarët falë shpirtit të tij, dhe për këtë aludon fragmentet te Jeremia 31,33-34 dhe Ezekieli 11,19-20.

Në letrat baritore pasqyrohet fillimi i ndryshimit në strukturën e kishës. Me vdekjen e apostujve që më parë kishin mbikëqyer kishat e re mbi të cilat sundonte një këshill drejtues me president (drejtor i përgjith-shëm) në krye, më shumë fuqi ndodhet në duart e këtij kryetari, i cili më vonë bëhet pastor (famulltar) i kongregacionit. Vetëm më vonë u krijua pozita e ipeshkëvit (peshkopit) në kuptimin bashkëkohor të fjalës, kur një njëri i vetëm mbikëqyrte (fjala ipeshkëv ose peshkop do të thotë mbikëqyrës) jo vetëm një kongregacion të vetëm, por edhe disa kongregacione (së pari në qytet, dhe më vonë në fushë). Koha e apostujve ishte unike, e megjithatë disa kisha karizmatikë ku gjoja ushtrohet shërbimi i apostullit dhe i profetëve, dëshirojnë të kthehen në modelin apostolik të strukturës kishtare, por më kotë.

LETRA E PARË DREJTUAR TIMOTEUT

I. **PËRSHËNDETJE** (1, 1-2)

Siç ka bërë ai në një numër rastesh të mëparshme, Pali e hap këtë letër me një pohim të apostullimit të tij dhe, në këtë mënyrë, justifikon notën e autoritetit të shprehur shpesh në këtë letër. Ky apostullim, ashtu siç pretendon autori, është prej tij me urdhër hyjnor, burimi i tij i dyfishtë është Zoti, Shpëtimtari ynë dhe Krishti Jezus, burimi i shpresës sonë (për ringjalljen).

Dukuria e përsëritur e shprehjes së mëparshme në Letrat baritore, është në kontrast të theksuar me mungesën e saj pothuajse të plotë diku tjetër. Përdorimi i saj në këto letra mund të lindë nga një dëshirë për të inkurajuar Timoteun dhe Titin, sepse ata përballen, nga njëra anë, me një kundërshtim të fortë dhe duhet të merren, nga ana tjetër, me ata në të cilët përparimi shpirtëror i të cilëve është i ngadaltë. Referenca për Jezu Krishtin që është baza e shpresës sonë, gjithashtu mund të nënkuptojë një shkak të mëtejshëm pse duhet të jenë të sigurt.

Timoteu është adresuar me dashuri si një, i cili përveç që është sjellë në besim përmes veprës së Palit si ungjilltar, jep prova se është një djalë i vërtetë. Mbi të shpallet bekimi i trefishtë i hirit, mëshirës dhe paqes, dhe kjo thirret bashkërisht nga Ati dhe Biri. Ndjekja e Krishtit Jezus me Atin dy herë në këto vargje hapëse është shumë domethënëse veçanërisht në dritën e mësimëve të mëvonshme në letrën në lidhje me Krishtin si ndërmjetës (2,5).

II. **PALI DHE TIMOTEU** (1, 3-20)

i). **Një kujtesë për mandatin e dhënë** (1, 3-11)

Mandati i dhënë më parë është ripohuar këtu, sepse detyra është një vështirësi e madhe dhe nuk zvogëlohet nga qëndrueshmëria natyrore e Timoteut. Përfaqësuesi i apostullit në Efes natyrisht duhet të inkurajohet që të përmbushë përgjegjësitë e tij. Ai do të konstatojë gjithashtu se kritikët nuk do të mungojnë, dhe mundësia për t'u ankuar ndaj një akuze të tillë, të dhënë nga Pali, mund të jetë e dobishme.

Personat që kishin nevojë për t'u qortuar ishin përqëndruar gabimisht në mite dhe gjenealogji të pafund, ndoshta me prejardhje

hebreje. Mitet përcjell idenë se këto ide ishin të shpikjes së tyre, duke munguar plotësisht asnjë bazë në Shkrimet e së vërtetës. Gjenealogjitë përdoren në një kuptim më të gjerë se sa i akorduar zakonshëm, dhe përhshkruan interpretime të furishme dhe ekstravagante të historisë së DhV, ndoshta të ndërthurura me nocione të caktuara filozofike gnostike. Këto janë thënë të jenë të pafundme, për ata që enden nëpër këto anije të çuditshme e gjejnë veten në një labirint të ndërprerë, që nuk çon askund.

Kjo gjendje e punëve kishte lindur, si duket, nga një ambicie nga ana e këtyre burrave për të qenë mësues. Sidoqoftë, duke mos pasur nevojë për të kuptuarin e duhur për të vërtetën, si dhe aftësinë për ta komunikuar atë, ata ishin kthyer në polemika dhe biseda pa kuptim.

Pali rekomandon dy prova me anë të të cilave mund të ekspozohet zhdërvjelltësia e një doktrine të rreme.

(a) E gjithë mësimi duhet të gjykohet nga ajo që prodhon. Në kontrast me rëndësinë dhe frutshmërinë spekulative dhe të kotë, shërbesa e vërtetë, e përcaktuar këtu si vepër e Zotit, e cila me anë të besimit do të nxjerrë në cilësinë fisnike të dashurisë. Hapat me të cilët ai do të arrijë këtë qëllim janë gjurmuar këtu për ne. Duke mos qenë ndjenjë e thjeshtë, apo as e lidhur me standardet etike, dashuria për të cilën flitet gjen lindjen në një mendje të vetme. Kjo, nga ana tjetër, rezulton nga një ndërgjegje e mirë, e cila është në vetvete produkt i një besimi të sinqertë (5). Këto virtyte vërtetojnë karakterin e mësimin të vërtetë. ‘Shkretëtira e fjalëve’ (v. 6) të cilës i drejtohet mësimi tjetër është dënimi i saj i qartë.

(b) Doktrina e shëndoshë, një term i kufizuar me Letrat baritore, është standardi me të cilin duhet të testohet i gjithë mësimi. Të shëndetshëm në ndikimin e saj, kjo doktrinë ishte, deri në këtë kohë, e përkufizuar mirë; tiparet thelbësore të saj janë kristalizuar në ungjillin e lavdishëm të Zotit të lavdërueshëm (ii).

Doktrinat e rreme (3) menjëherë do të dalloheshin në kontrast me doktrinën e vërtetë, e cila përbëhet jo nga spekulime të kota, por nga mësimet apostolike.

Kundër këtyre standardeve, Pali mat mësimin e rremë të atyre që Timoteu duhet t’i qortojë. Në injorancë ata po gabonin gabimisht mbi

ligjin si mjet shpëtimi. Duke e përzier atë me interpretim fabul dhe fantastik, ata keqkuptuan qëllimin e tij të vërtetë. Ne e dimë (v. 8 është në kontrast të fortë me pohimet e tyre të sigurta të v. 7) prezanton një deklaratë të natyrës, si dhe funksionin e duhur të ligjit. Është mirë’, thotë Pali, në një frazë që i kujton Romakëve 7, 1 pa zbatueshëm për të drejtët, qëllimi kryesor i tij është të ekspozojë dhe të dënojë mëkatin. Bëhet fjalë për shenjtërimin, jo për justifikimin. Pali shton një katalog të disa veseve të ndritshme të ndaluara me ligjin e Moisiut. Pra, për të predikuar ligjin për t’i bërë njerëzit të vetëdijshëm për mëkatin e tyre, është të përdorësh ligjin në mënyrë të rregullt: është një përdorim që përputhet me ungjillin e lavdishëm. Ai pretendon se nuk është shpikje njerëzore, por e vërteta hyjnore që i është besuar atij si apostull.

v. 8 Një nga qëllimet e ligjit është ndalimi i së keqes. Asnjëherë nuk mund të jetë një mënyrë shpëtimi pasi disa nga këta mësues hebrej ndoshta ishin duke pohuar.

ii. **Përvoja e Palit për hirin hyjnor** (1, 12-17)

Përmendja e besimit ndaj tij për mesazhin e ungjillit krijon një paragraf lavdërimi. Fillon me frazën e thjeshtë “Unë falënderoj Krishtin Jezus Zotin tonë” (12) dhe arrin kulmin e tij në doksologjinë fisnike të v. 17.

Falënderimet janë së pari për forcën e brendshme për të përmbushur detyrën që e caktoi. Ky Paul vazhdon të lidhet me mandatin e tij. Ishte një takim i bazuar në parandjenjën hyjnore se ai do të dëshmohej besnik, si apostull, ashtu edhe një administrator i ungjillit. Kjo ekspozitë e hirit të Zotit ndaj tij është forcuar, siç thekson ai, me faktin se ajo u shfaq për atë që më parë ishte blasfemues dhe persekutues dhe njeri i dhunshëm. Kjo hile, e hapur kundër kishës, megjithatë ishte drejtuar kundër Vetë Mesisë (Vap 9,4); edhe kështu, ai regjistron, Zoti e mëshiroftë. Fjala jep të kuptojë që kjo vepër sovraane e mëshirës ishte plotësisht e pamerituar, dhe fraza që vijon nuk e mohon këtë. Veprat e injorancës që rridhnin nga mosbesimi i verbër nuk i dhanë Palit asnjë bazë për të pretenduar mëshirën e Zotit, por e vendosën atë brenda kufijve të tij. Injoranca e tij ishte e fajshme, por jo e qëllimshme, dhe si e tillë ajo nxori dhembshurinë hyjnore (krh. Lk 23, 34; Vap. 3, 17). Aty

ku gjendet mëshira, hiri nuk është shumë larg, dhe këtu Pali tregon për këtë hir që i solli, përmes përfshirjes në Krishtin Jezus, edhe besimin edhe dashurinë.

E gjithë përvoja i kujton mendjes së Palit një thënie të besueshme (15). Pesë prej këtyre ndodhin në Letrat baritore (1 Tim. 1,15; 3, 1, 4, 9; 2 Tim. 2, 11; Tit. 3, 8), formula që nuk shfaqet diku tjetër në DhR. Në formë epigrafike, këto të vërteta aksiomatike të besimit të krishterë do të memorizohen lehtë. Për shkak se ato përsëriteshin shpesh ato shpejt u bënë gati proverbiale në Kishën e hershme. Thënia që Pali këtu citon paraqet, në gjuhë që përputhet vetëm me Jn 3, 0, faktin qendror të ungjillit. *Meriton pranim të plotë*. Ai edhe më tej zmadhon hirin e Zotit kur thotë se ishte lavdëruar mbi të, më i keqi i mëkatarëve. Gjuha duket ekstravagante, por këtu nuk është as hiperbolë retorike dhe as vetëvlerësim sentimental. Në përlësi të thellë, Pali kujton kundërshtimin e tij të hidhur ndaj Krishtit dhe Kishës së Tij kur organizoi ekzekutimin e të krishterëve dhe i vetëdijshëm për shtrirjen e mëkatit të tij e përshkruan veten me këtë frazë (krh. I Kor. 15, 9; Ef. 3, 8). Ushtrimin e mëshirës ndaj një të tillë si ai vetë, Pali e sheh si një shembull dramatik dhe bindës të durimit të pakufizuar të Krishtit. Askush nuk ka nevojë për dëshpërim, as për veten e tyre, as për të tjerët. Të gjithë ata që besojnë në të (kjo është një ndërtim i pazakontë që përcjell mendimin për të ripozuar besimin në Krishtin themel të fortë) janë sjellë në jetën e përjetshme.

Shikimi i këtyre gjërave shtron doksologjinë e v. 17. Ai i atribuohet Mbretit të përjetshëm, si Ai që, në sovranitetin e Tij, po punon qëllimet e Tij shëlbuese në të gjitha epokat. *Ipavdekshëm, i padukshëm, Zoti i vetëm*: Ai nuk është si njeri dhe për këtë arsye i vdekshëm. Ai madje nuk është i dukshëm për shikimin njerëzor, dhe as nuk mund të krahasohet me ‘perënditë e shumta të paganizmit’ sepse Ai është Zoti i vetëm.

iii. **Mandati i përsëritur** (1, 18-20)

Lënda e prezantuar në v. 3 është rifilluar. Timoteu është adresuar me dashuri si djali im, dhe Pali i kujton atij se përmbushja e mandatit të dhënë atij është vetëm rezultati i duhur i thirrjes së tij fillestare.

Origjina e asaj thirrje jep të kuptohet nga fraza e profecive që janë bërë dikur në lidhje me ju. Kjo mund t'i referohet një parathënie shpirtërore dhënë Palit, kur ai iu afrua Listrës në udhëtimin e tij të dytë misionar, që Timoteu, i kthyer në një vizitë të mëparshme, duhet të ndante me të ngarkesat e punës së tij për Perëndinë. Kjo u konfirmua nga thëniet profetike, ndoshta nga disa nga ndërmarret e Palit ose, më shumë të ngjarë, nga pleqtë që, pas konferencës me Palin, ndanin në mandatin e Timoteut (4, 14). Kujtimi i një thirrje të tillë llogaritet për të frymëzuar Timoteun pasi ai vazhdon të luftojë ... luftën e mirë. Sepse në këtë luftë është e domosdoshme që ai të 'armatohet me besim dhe ndërgjegje të mirë'. Theksi është në domosdoshmërinë e përputhjes së një besimi të vendosur me integritetin moral (krh. 1, 5; 3, 9). Kjo bie ndesh me burra të tillë si Himeneu dhe Aleksandri, të cilët refuzojnë besimin dhe një ndërgjegje të mirë ... kanë përjetuar anijethyerjen në fe. Renditja është e rëndësishme. Kur një vetëdije për mëkatin nuk arrin të çojë në pendim dhe falje, ajo prodhon një mospërputhje në jetë e cila është shkatërruese e besimit. Një sjellje e tillë Pali e konsideron si blasfemi.

Himeneu (2 Tim. 2, 17) dhe Aleksandri ishin shembuj të egër të atyre që përpiqeshin të divorconin besimin dhe sjelljen. Veprimi i rreptë disiplinor i ushtruar në rastin e tyre ishte korrigjuese në qëllim, pasi në të vërtetë duhet të jetë një disiplinë e tillë.

Shprehja të cilën ia kam dorëzuar Satanit jep të kuptohet vështirësi të shkaktuara në mënyrë mbinatyrore (krh. 1 Kor. 5, 5; 11, 30; Vap. 5, 1-1 1), ose thjesht shfarosje. Atëherë fraza përshkruan largimin e personit nga sfera ku sundon Zoti, në atë ku sundon Satani.

III. **KISHA QË LUTET** (2, 1-15)

i. **Subjektet e lutjes** (2, 1-7)

Tani Pali vazhdon me artikujt e veçantë të akuzës që sapo i ka hedhur Timoteut. Shprehja "Para së gjithash" thekson rëndësinë kryesore të lutjes publike, një rëndësi e theksuar më tej nga përdorimi i frazës "Unë nxis", dhe gjithashtu nga mbledhja e asaj që janë sinonime praktikisht për të përshkruar këtë ushtrim. Ka më shumë të ngjarë të jetë për qëllimin e theksit, sesa të sigurohet një klasifikim

katërfish i lutjes. Sidoqoftë, këto fjalë japin të kuptohen aspekte të ndryshme të lutjes. Kërkesat – që lindin nga nevoja specifike dhe urgjente. Lutjet janë një term më i përgjithshëm. Ndërhyrja ndërthur mendimin e një lutje të ofruar një eprori me intimitetin e marrëdhënies fëmijë / baba. Nuk përfshin domosdoshmërisht përfaqësimin e nevojave të të tjerëve. Falënderimet e gjejnë vendin e vet këtu për mirënjohje të shprehur duhet të përzihen gjithnjë me lutjet tona, për të gjithë: Lutja nuk duhet të jetë kurrë-paralele. Interesat sektorialë të mësuesve heretikë nuk duhet të reflektohen në jetën e lutjes së kishës. Përkundrazi, në gamën universale të lutjes do të përfshihen të gjithë ata që janë në pushtet (krh. Rom. 13, 1-7; 1 Pjt. 2, 13-17). Objekti i thënë është që jeta të jetohet në kushte të vendosura, të krishterët do të kryejnë detyrat e tyre të përditshme dhe shërbesën e tyre të krishterë me dinjitet të thjeshtë dhe devotshmëri të vërtetë. Lutja dhe përmbushja e saj janë të lidhura me realizimin e qëllimit të hirshëm të Zotit në shpëtimin e njeriut (3, 4). Kjo padyshim do të avancohej përmes sjelljes së përshkruar në v. 2 dhe shërbesës së shënuar në v. 7; të dy ndihmohen nga kushtet e paqes dhe sigurisë.

V. 4 nuk duhet të shtyhet për të mbështetur një universalizëm numerik. Shprehja *për të gjithë njerëzit* na thotë se shpëtimi është për të gjithë, madje si në v. I fraza tregon që lutja duhet të bëhet për të gjithë, d.m.th., pa asnjë dallim. Nga ana e Zotit është ‘dëshira’, mbi ‘përgjegjësinë’ e njeriut, ky i fundit që mendohet se përcillet nga fraza arrihet në një njohje të së vërtetës. Kjo dëshirë hyjnore për shpëtimin e njeriut ka gjetur shprehje konkrete, dhe mjetet për të janë siguruar si vv. 5 dhe 6 deklarojnë. Universaliteti i ungjillit është koncepti që mbështet këto vargje: ka një Zot dhe një ndërmjetës: Ngushtica është porta me të cilën të gjithë duhet të hyjnë. *Një shpërblim për të gjithë*: Puna që ai kryen është me një vlerë të pafundme. Si një ndërmjetës, Shpëtimtari i përgjigjet nevojës së shprehur me zë të lartë në thirrjen e mençur të Jobit për dikë që të arbitrojë midis nesh, të vendosë dorën e tij mbi ne të dy (Vap 9, 33). Mishërimi i Shpëtimtarit ishte kualifikimi i Tij për detyrën – vetë njeriu. Si një shpërblim (gr. *antilutron*) Krishti përmbush qëllimin e deklaruar të mishërimit të Tij – ‘Erdhi Biri i njeriut. . . për t’i dhënë jetës së tij një shpërblësë’ (gr. *lutron*) (Mt 20,

28). Shtimi i parafjalës *anti* zgjeron kuptimin nga ‘një çmim’ në ‘një çmim përkatës’. Kjo ndriçohet më tej nga përdorimi i hiperit parafjalor grek, efekti i të cilit është të nënvizojë natyrën perëndimore të flijimit të Krishtit.

Kjo është dëshmia e lindur nga Krishti për dëshirën e Zotit që të gjithë njerëzit të shpëtohen, dhe Pali gëzohet që vetë u emërua herald, apostull dhe mësues i kësaj të vërtete të lavdishme.

ii. **Angazhimi në lutje** (1, 8-15)

Duke iu rikthyer çështjes së lutjes, Pali jep drejtim për cilësitë shpirtërore që do të shihen tek ata që dëshirojnë t’i afrohen Perëndisë. Përmendja bëhet para së gjithash për burrat, siç dallohet nga gratë e përmendura në v. 9. “Me sa duket, të gjithë anëtarët meshkuj të kishës kishin të drejtë të barabartë të ofrojnë lutje dhe pritej të përdorin të drejtën e tyre” Parakushti i shenjtërisë nuk ka të bëjë me vendin, sepse lutja mund të bëhet kudo, por lidhet me karakterin e atij që falet. Standardi i sjelljes që kërkohet prej tyre përcillet nga fraza e duarve të shenjta, dhe disponimi i zemrës me një liri nga zemërimi dhe argumenti i brendshëm (krh. Ps. 24, 3-4; Gjn 4, 11. 23).

Ndajfolja që prezanton automjetet v. 9 *hos*, duket disi edhe e dhënë në mënyrë jo adekuate. Përdorimi i “ngjashëm” ose “kështu” sjellja e grave, pasi integriteti i burrave (8), lidhet me mbledhjen e lutjeve. Përgjegjësia e vendosur ndaj grave është që ata të jenë të lirë nga ekstravagancë në çështjet e veshjes. Nëse ata nuk janë në kishë për të adhuruar Zotin, por për të tërhequr vëmendjen ndaj vetvetes, atëherë kjo është e gabuar. Përkundrazi, ata që do të njiheshin si gra të krishtera duhet të përqendrohen në veshje – vepra të mira (1 Pjt. 3, 3-4).

Por gradualisht, apostulli lë lëndën e lutjes për të këshilluar Timoteun për rolin e grave në kishë në përgjithësi. Urdhri për të heshtur ndoshta do të thotë të mos thërrasësh dhe të ndërpresësh folësin, të mos bisedosh ose të thërrasësh burrat e tyre që ishin ulur në anën tjetër të kishës, sepse diku tjetër lexojmë se gratë mund të luten ose të profetizojnë. Ajo që nuk lejohet të bëjnë është të zënë pozicione drejtimi ose mësimi në kishë. Por atyre u lejohet të mësojnë gra dhe

fëmijë të tjerë. Çdo largim nga kjo është mosbindje e qartë ndaj urdhrin apostolik.

Synimi është më tepër të ndalojmë një qëndrim vetë-pohues dhe të kërkojmë që gratë të shënohen me përmbajtje dhe një gatishmëri për të shfaqur cilësitë e ‘qetësisë’ dhe nënshtrimin të plotë.

Pali thotë qartë, “Unë nuk lejoj një grua të mësojë ose të ketë autoritet mbi një burrë.” Argumenti i apostullit bazohet në marrëdhëniet fillestare të burrit dhe gruas (13, 1.14). Pali e bazon argumentin e tij në një rregullore krijuese dhe jo në besëlidhjen e Moisiut, e cila vetëm është anuluar. Kuptimi i v. 15 është debatuar shpesh. Është e qartë se i jep të kuptojë gruas që ajo nuk do të mendojë se kontributi i saj ka vlerë të papërfillshme. Ajo duhet t’i përmbahet thirrjes së saj të amësisë dhe nuk përpiqet, si Eva, të uzurpojë autoritetin mashkullor. Puna e saj më e madhe do të jetë gjithnjë në shtëpi, dhe ndikimi i saj i thellë në formimin e fëmijëve që ajo mban.

IV. PËRGJEGJËSIA NË KISHË (3, 1-16)

i. Kryetari i kryesisë (3,1-7)

Pasi i ishte drejtuar Timoteut mbi përgjegjësinë për të siguruar që jeta e lutjes së kishës të urdhërohet në mënyrë të rregullt dhe që adhurimi publik të bëhet me korrektësi, Pali vazhdon ta këshillojë atë në lidhje me ata për të cilët zyra përgjegjëse në kishë do të kushtojë. Një tjetër thënie e besueshme prezanton këtë pjesë, megjithëse disa ekspozues të hershëm ia bashkangjisin deklaratës që i paraprin asaj.

Në dritën e faktit se kuptimi i zakonshëm dhe i sotëm i fjalës ‘peshkop’ nuk mban asnjë lidhje me pozicionin që Pali parashikon kur ai i referohet *episkopoi* që do të thotë se ai udhëheq pleqtë e tjerë. Padyshim që Pali nuk po e lavdëron një aspirant fajtor për vetë-kërkim të padenjë, por përkundrazi ai që zhvendoset nga një dëshirë e vërtetë për mirëqenien e popullit të Perëndisë. Mendimi në mendje është pa dyshim që ai që dëshiron të shërbejë në këtë aftësi, e vendos zemrën e tij mbi një detyrë fisnike. Përgjegjësia e përfshirë është e madhe, por përmbushja e saj është shumë e kënaqshme.

Pjesa tjetër e paragrafit (v. 1-7) ka të bëjë me standardet e karakterit dhe sjelljes që duhet të shënojnë mbikëqyrësit; çdo mungesë e këtyre do të skualifikonte për udhëheqje në kishë. Është e qartë se jeta e tij në kishë nuk mund të konsiderohet e pavarur nga jeta e tij personale dhe familjare. Ai duhet të dihet se është i pastër në sjellje, i disiplinuar në zakone, i ekuilibruar në këndvështrim dhe i lirë nga ato mëkate që shënojnë shoqërinë dhe epokën në të cilën jeton. Është e pamundur që Pali të kishte në mendje poligaminë në përdorimin e shprehjes së burrit, por të një gruaje. Çfarë do të thotë është se ai kandidat nuk duhet të jetë një divorc. Ndërsa Pali nuk e njeh divorcin, gruaja ose burri i divorcuar, nëse është akoma gjallë, llogaritet se ende është martuar me partnerin e tij të parë. Ai është dashur të jetë zot në shtëpinë e tij dhe t'i bëjë fëmijët e tij t'i binden, përndryshe si mund ta udhëheqë kishën? Ai duhet të ketë provuar veten në këtë fushë, kështu që ai duhet të jetë i martuar. Shndërrimet e fundit mendohen të papërshtatshme për këtë detyrë; ajo ka rreziqet e saj për të cilat ato do të ishin të pa pajisura. Reputacioni i tij duhet të qëndrojë i lartë me të huajt; përndryshe ai do të dëshmojë një pre e lehtë të hollësisë së Satanit. Përmendja e turpit ndoshta jep të kuptohet që dështimi në këtë drejtim mund të shkaktojë shpifje nga ana e 'shpifësit' Kështu Pali jep një pamje të udhëheqësit të vërtetë. Këto vargje janë ato standarde shpirtërore dhe morale që Zoti vendos para secilit që do të merrte shërbesë për Të.

ii. **Dhjak/diakon** (3, 8-13)

Fjala greke *diakonos*, e gjetur rreth tridhjetë herë në DhV, është përkthyer zakonisht si shërbëtor dhe tregon një të angazhuar në kryerjen e një shërbesë të veçantë. Përdoret për të përshkruar shërbëtorët e brendshëm, udhëheqësit civilë, predikuesit dhe mësuesit dhe në një mënyrë të përgjithshme për të treguar të krishterët të angazhuar në punë për Zotin e tyre ose për njëri-tjetrin. Kjo ka çuar shumë në përfundimin se Pali nuk po aludon për një grup specifik brenda kishës, por për të gjithë ata që janë aktivë në shërbesën e krishterë të një forme ose një tjetër. Nga ana tjetër, fakti që paragrafi pason menjëherë atë që ka të bëjë me pleqtë kryesues sigurisht që

nënkupton që çështjet janë paralele dhe se këta dhjakë kanë njohur funksione. Mbështetja për këtë pamje mund të shtohet edhe nga Letra drejtuar Filipeve, ku Pali dërgon përshëndetje për ‘të gjithë shenjtoret në Krishtin Jezus në Filipe, me mbikëqyrësit dhe dhjakët/diakonë’, i cili përveç fragmentit në shqyrtim, është i vetmi vend ku përkthehet *diakonos* nga ‘dhjak/diakon’, megjithëse duhet të theksohet se në Rom. 16, 1 Febe përshkruhet si diakonesa e kishës së Kenhreit’. Çuditërisht, shtatë të caktuar ‘për të administruar financat dhe shpërndarjen e ushqimit (Veprat. 6) nuk janë të përcaktuara me këtë term.

Përveç kërkesës për cilësi morale dhe shpirtërore të ngjashme me ato të përcaktuara për pleqtë, Pali shton tre gjëra: (a) dëshirueshmërinë e paraqitjes së dhjakut në një periudhë provë (10); (b) gratë e tyre gjithashtu duhet të masin deri në standarde të caktuara të karakterit dhe sjelljes (ii); (c) rezultatet e dobishme që i ngarkohen atij që përmbush me besnikëri detyrat e tij si dhjak. Kjo parashikon mundësinë që disa jo të thirrur në udhëheqje të mund ta shohin punën e një dhjaku me përbuzje (13).

iii. **Sjellja dhe besimi – qëllimi me shkrim** (3, 14-16)

Pali duke shprehur shpresën se së shpejti mund të vizitojë Timoteun, vazhdon ta shpjegojë me shkrim objektin e tij. . . këto udhëzime. Është se ai mund të sigurojë udhëzime apostolike për rregullimin e jetës së tyre në kishë. Ai përdor tre shprehje për të përshkruar kishën.

(a) Familja e Zotit (gr. *oikos*): Është e njëjta fjalë që përdoret në v. 4, 5 dhe 12, dhe mendimi është qartë ai i anëtarëve të një grupi familjar.

(b) kisha e Zotit të gjallë: Nëse fraza e mëparshme përcjell mendimin e intimitetit, kjo thekson dinjitetin. Pali mund të ketë pasur në mendje idhullin e pajetë të nderuar në Efes, në kontrast me të cilin Perëndia kishtari ose kisha e të cilit ata janë është Zoti i gjallë. Tempulli kushtuar “Dianës së efesianëve” ishte i njohur për shtyllat e tij masive; ata si një kompani e popullit të Zotit përbëjnë

(c) shtyllën dhe themelin e së vërtetës: Pali ka përmbushur përgjegjësinë e tij si kujdestar të së vërtetës (2 Tim. 1, 12; 4, 7), Timoteu duhet ta ruajë atë gjithashtu (6, 20; 2 Tim 1,14), por gjithashtu duhet të jetë detyrë e tërë kishës.

v. 16 Pason një përmbledhje të së vërtetës të përmbledhur në atë që padyshim ishte pjesë e një himni antik të krishterë. Kjo e vërtetë që autori e pranon me lehtësi është një mister, domethënë ishte deri më tani edhe e panjohur, por tani është zbuluar. “E shkëlqyeshme ... është misteri”, jepet të kuptohet, u bën jehonë thirrjeve të Vap. 19, 28. 34.

Ndoshta duhet të kuptohet si vijon: E madhe dhe e pashoqe është e vërteta që na ka bërë të njohur Perëndia: në botë u paraqit si njeri, kurse në qiell e shpalli fitimtar – kështu, Mesia u shfajësua me Shpirtin e shenjtë, u vrojtuar nga engjëjt. Ai iu shpall kombeve të botës. Gjithkund në botë u pranua me besim, kurse në qiell u pranua me nderimin më të lartë. d.m.th. Ai u shfajësua nga shërbesa e tij e fuqizuar nga Shpirti dhe nga ringjallja e tij.

Shikuar plotësisht, himni harqet nga Betlehemi në lartësitë e madhështisë qiellore; Shpëtimtari shihet si objekt i soditjes engjëjlore dhe objekt i predikimit apostolik; dhe Ai është vlerësuar si i Vërtetuar jo vetëm në Shpirtin e Tij, por edhe në mendjet e të gjithë atyre që besojnë në Të.

V. **RREZIQET PËR KISHËN** (4, 1-16)

i. **Apostazia e përshkruar** (4, 1-6)

Si një “zbulim i së vërtetës” kisha duhet të jetë e vetëdijshme për të këqijat që do të arrijnë vetë kundër saj. Pali pretendon se dëshmia e vazhdueshme e Shpirtit është se situata do të përkeqësohet. Ai mund të ketë pasur në mendje profecinë e DhV, mësimin e Krishtit (p.sh. Mt 24, 11), ose ndriçimin e dhënë nga Shpirti për profetët e DhR. Në kohët e mëvonshme, Pali me sa duket i referohet asaj periudhe të treguar nga fraza, pasi të largohem, të cilën ai e përdor në adresën e tij ndaj pleqve efesianë (Vap. 20, 29 +), megjithëse shprehja mund të shtrihet në mënyrë të barabartë për të mbuluar të gjitha ditë nga Rrëshajët deri në fund të epokës (krh. 2 Tim. 3, 1). Periudha do të karakterizohet nga apostazia. Shkaku themelor i kësaj është gjurmuar në shpirtat mashtrues. Këto kontrastohen fuqimisht me ‘Shpirtin e së vërtetës’, autorin e asaj ‘doktrine të shëndoshë’ për të cilën bëhet referencë e shpeshtë në këto letra. Ata prezantojnë mësimet e tyre përmes burrave të përshkruar nga Pali si gënjeshtarë hipokritë. Të tilla mund të kenë

bërë pretendime për frymëzim. Kjo do të thotë që ose ndërgjegjja e tyre është bërë e pandjeshme, pasi janë kujdesur nga nënshtrimi i vazhdueshëm ndaj ndikimeve të liga, ose se ato mbajnë shenjën e pronësisë satanike. Forma e veçantë e gabimit në të cilën ata udhëheqin dupes e tyre është një asketizëm i rremë. Ndoshta pasqyron herezinë gnostike e cila e konsideronte lëndën si thelbësisht të keqe dhe që gjeti shprehje specifike në rekomandimin e shmangies së martesës dhe abstenencës nga ushqime të caktuara. Përgjigjja e Palit lidhet veçanërisht me ushqimet, por parimet që rregullojnë atë mund të zbatohen lehtësisht për çështjen e martesës. Ai e jep atë në tre propozime:

(a) Qëllimi hyjnor në krijimin nuk është t'i mohojë këto gjëra njeriut, por t'i dhurosh ato. Ato duhet të priten me falënderime (3). Kjo është e vërtetë për të gjithë njerëzit, por këtu zbatohet posaçërisht për ata që besojnë dhe që e dinë të vërtetën.

(b) Se gjithçka që ka krijuar Zoti është e mirë. Kjo godet në rrënjën e herezisë (krh. Mk 7, 19; Vap. 10, 15).

(c) Që të krishterët gjërat i gëzojnë në mënyrë të ligjshme kur ato priten me falënderime (4). Aftësia për të bërë falënderime të sinqerta para Zotit për dhuratën e marrë është faktori përcaktues. Shprehja që është shenjtëruar nga fjala e Zotit dhe lutja nuk duhet të merret në kuptimin se ushqimi në vetvete është i prekur, por përkundrazi që falënderimi ndaj Zotit për të, dhe kënaqësia në kohën e vaktit të bisedës në Shkrime, i jep një shenjtëri rasti

ii. **Roli i Timoteut** (4, 6-16)

Pasi i bëri Timoteut vështirësitë që mund të hasen, Pali tani e këshillon atë në lidhje me jetën e tij personale dhe përgjegjësitë shpirtërore. Ai duhet të përpiqet të kundërshtojë herezitë, por kjo duhet të bëhet në një frymë butësie dhe përukjeje. Më vonë, Pali i kërkon atij të flasë me autoritet (i), por theksimi i këtyre gjërave vëllezërve është një frazë që jep të kuptohet ofrimi i këshillave sesa përcaktimi paramptimor të ligjit.

Për veten e tij, është thelbësore që ai të rritet (metaforikisht 'ushqehet') në të vërtetat e besimit. Një rëndësi mjaft e madhe është dhënë në letrat

baritore të Fjalës si agjent i Zotit në shndërrim dhe faktori kontrollues në jetë dhe shërbesë. Këtu përdorimi i pjesëmarrjes së tanishme i kujton Timoteut që megjithëse ai i ka ndjekur me të vërtetë në të kaluarën, atij i duhet akoma të ushqejë shpirtin e tij vazhdimisht mbi të vërtetat besimin dhe mësimin e mirë. Ai duhet të shmangë me zell të largohet nga këto qendra. Heretikët përqendrohen në mitet pa perëndi dhe përrallat e grave në moshë dhe Pali, duke njohur një rrezik shumëvjeçar, paralajmëron shërbëtorin e Zotit që të mos zhyten në mësimet të cilat, duke mos pasur një bazë të përshtatshme, të rezultojnë të kota në punën e tyre.

Përkundrazi, thotë apostulli, duke vazhduar një shënim pozitiv, stërvituni të jeni të devotshëm. Prezantohet një metaforë e preferuar. Ashpërsitë e stërvitjes atletike janë në kontrast me vetë-disiplinën e kërkuar nga ai që e bën devotshmërinë qëllimin e tij, kështu është edhe vlera e përkohshme e stërvitjes fizike me përfitimet shumë më të gjera dhe më të qëndrueshme që rrjedhin nga perëndishmëria. Efektet e saj për përshkrim të mirë në çdo fushë dhe janë përjetuar si këtu dhe për jetën tjetër.

Autoritetet duket se janë pothuajse të barabarta të ndarë nëse formula e njohur e ‘besimit të besueshëm’ të v. 9 i referohet prapa v. 8 ose përpara v. 10. Një ose tjetri duhet të ketë qenë në mendjen e apostullit, por ashtu si është pothuajse e pamundur të dallohet se cilën, nuk duket e paarsyeshme të theksohet se mund të zbatohet në mënyrë të përshtatshme për secilën, dhe veçanërisht për kulmin e secilit varg.

Edhe një herë, Pali merr metaforën e seksionit paraardhës. Mundi dhe grindja tregon për lodhje të duruar dhe përpjekje të mëdha të shpenzuara. Sekretet e këmbënguljes së kësaj cilësie të durueshme gjendet në një shpresë që është te Zoti i gjallë. Ai është Krijuesi dhe Shpëtimtari i të gjithë njerëzve, me të vërtetë Ai siguron dhe ofron jetë përmes punës së Tij shpëtuese për të gjithë. v. 10 nënkupton që Ai është potencialisht shpëtimtar i të gjithëve, por në praktikë vetëm i atyre që besojnë në të.

Paragrafi i fundit i kapitullit (11-16) merr një karakter më personal. Nëse, duke iu përgjigjur heretikëve, Timoteu duhet të përdorë një qasje të qetë modeste, në mësimin e të vërtetave të përmendura vetëm ai duhet të urdhërojë. Për shkak të natyrës kundërshtare, jo shumë të fortë fizikisht, ai duhet të inkurajohet të mësojë me autoritet. Rinia e tij

krahasuese (me siguri ai ishte në fund të tridhjetë) mund të bëjë që disa ta trajtojnë atë me një masë dyshimi, nëse jo të përçmohet. Ai nuk duhet të lejojë që ai të frikësohet. Kritika është e heshtur në mënyrë adekuate vetëm nga sjellja, dhe autoriteti i vërtetë në fushën shpirtërore buron jo vetëm nga përparimi i viteve, por nga një devotshmëri e mirëfilltë. Kjo duhet të tregojë veten në të folur dhe në jetë të dyja qeveriset nga ‘dashuria, besnikëria dhe pastërtia’. Këto janë tre cilësitë e mëdha që kërkohen në shërbesën e Jezusit, Mesisë. V. 13

rekomandon tre veprimtari të cilat Timoteu duhet t’i japë vetes. E para është leximi publik i Shkrimit. Ky kishte qenë një pjesë thelbësore e adhurimit të sinagogës (Lk. 4, 16; Vap. 13, 15. 27), ishte që të formohej një përbërës po aq i rëndësishëm në adhurimin e të krishterëve. Nga ajo do të rridhte predikimi (gr. *paraklesis*) dhe mësimi (gr. *didaskalia*). Shërbimi do të përbëhet nga nxitja praktike si dhe udhëzime doktrinale. Për ushtrimin e këtyre përgjegjësiive duhet të bëhet përgatitja e duhur – kushtohuni, por për shkarkimin e duhur të tyre nuk do të përfitonte asgjë më pak se një dhuratë e dhuruar hyjnisht. Një dhuratë e tillë që Timoteu kishte marrë. Pritja e saj do të lidhej ndonjëherë në mendjen e tij me rastin solemn kur apostulli dhe pleqtë e kishës së tij të shtëpisë kishin vërtetuar publikisht shoqërinë e tij me të gjatë daljes së tij me Palin në punën që Perëndia e kishte thirrur. Ky hap kishte qenë objekt i një mesazhi profetik (krh. 1, 18) dhe ishte padyshim që kjo u dha atyre besim për t’u identifikuar me Timoteu duke shtrirë duart. Pali me siguri kishte marrë drejtimin në këtë veprim (2 Tim. 2, 6). Përveç veprimit që tregon identifikimin, duket se ishte momenti i ndarjes së një dhurate. Referencat për imponimin e duarve në DhV, Ungjijtë dhe Veprat duket se shpesh bashkojnë dy idetë e identifikimit dhe transferimit, megjithëse vështirë se duhet thënë se askund nuk konstatohet se ai qëndron brenda fuqisë njerëzore për të realizuar transferimin, qoftë nga mëkatet, qoftë nga bekimet. Vënia e duarve u shoqërua me lutje (Veprat 6, 6; 8, 15 ++.; 13, 3). Në këtë rast bekimi i kërkuar dhe dhuruar më pas nga Zoti, ishte një dhuratë e përshtatshme për detyrën që kërkonte të kryhej. Duke kujtuar Timoteun e kësaj ngjarje, Pali e nxit atë të mos e lërë pas dore dhuntinë e tij. Duhet të zhvillohet (krh. 2 Tim. 2, 6), dhe kjo do të

kërkojë që ai të jetë i zellshëm në këto çështje. Në fakt, shton apostulli, dhuroju plotësisht atyre. Një përpjekje e tillë e përqendruar do të rezultojë në një përparim të dukshëm. V. 16 është në natyrën e një përmbledhjeje. Timoteu kujtohet se ai duhet të mbajë nën kontroll të kujdesshëm dhe të vazhdueshëm të asaj që është në vetvete, dhe ato që ai mëson. Vetëm kështu qëllimi i shpëtimit të Zotit do të realizohet në jetën e tij dhe vetëm kështu ai do të sjellë në të njëjtën gëzim edhe të tjerët.

VI. **MBI MARRËDHËNIET BRENDË KISHËS** (5, 1-6. 21)

i. **Të moshuarit dhe të rinjtë** (5, 1-2)

Në këtë kapitull, apostulli kthehet në një temë të re, atë të marrëdhënieve personale. Vargjet e hapjes prezantojnë temën me fjalë të këshillave të përgjithshme. Rekomandimet i drejtohen direkt Timoteut, por janë me një përdorim më të gjerë si për ditët e tij ashtu edhe për tonat. Fjala greke *presbuteros* këtu është përkthyer me të drejtë. Kur lind nevoja e të folurit drejtpërdrejt me të tilla, duhet pasur kujdes që të mos ketë mungesë mirësjelljeje. Burri i moshuar duhet të trajtohet me një mbrojtje të dhënë një baba. Gratë e moshuara duhet të vlerësohen me atë respekt dhe dashuri që një nënë ka të drejtë të presë nga fëmijët e saj. Me bashkëkohësit e tij meshkuj Timoteu do të gëzojë atë ndjenjën e lirisë dhe miqësisë që ekziston midis vëllezërve. Rekomandimit që ai t'i konsiderojë gratë më të reja si motra, Pali shton paralajmërimin e sensit të zakonshëm që në këtë nuk duhet të ketë asnjë aluzion më të vogël të papërshtatshmërisë.

ii. **Vejusha** (5, 3-16)

Vështirësia e vejushës në shekullin I mund të vlerësohet nga referencat e ndryshme për gratë e veja në Ungjijtë dhe Veprat. Deri në kohën kur u shkrua kjo letër, Kisha kishte njohur detyrimet e saj dhe lehtësimi po administrohej (Veprat 6, 2). Sidoqoftë, nevoja kishte lindur për të parashtruar disa parime që rregullojnë këtë çështje të tërë për shpërndarjen e pjesës më të madhe të Kishës të vejushat. Duket se të veja të caktuara mund të kenë qenë duke bërë tregti për vejushën e tyre. Në vend që të mbështeteshin nga burimet e tyre ose të kërkonin

ndihmë për marrëdhëniet e tyre të krishtera, ata mbështeteshin në kishë për mbështetjen e tyre. U jepet udhëzime Timoteut për mënyrën se si duhet të merrej me këtë situatë delikate.

Së pari, Pali bën dallimin midis të vejave dhe atyre të veja që janë vërtet në nevojë (3, 5). Ajo është në kategorinë e fundit që ka mbetur pa të afërm të gjallë që mund ta ndihmojnë atë, besimi i të cilëve zhduket te Zoti dhe shprehet me lutje të zellshme. Jepni njohjen e duhur, e cila përfshin mendimin e mbështetjes, do t'i jepet atij që është e ve në kuptimin e plotë; ajo do të ndihmohet financiarisht (26).

Kur e veja ka të afërm besimtar, ata duhet të ndihen të detyruar t'i shërbejnë nevojës së saj. Detyra kryesore fetare e fëmijëve ose nipërve të një veje do të ishte të gjente një mundësi për të bërë shpagim për të. Frazja e fundit e v. 4 i bën jehonë urdhrin të pestë. Pali e deklaroi të vërtetën negativisht, e megjithatë më emfatike në V. 8. Mosarritja e furnizimit për të afërmit dhe veçanërisht për familjen e tij të ngushtë është e barabartë me një mohim të besimit. Në të vërtetë, përdërisa paganët kryejnë detyrat e tyre në këtë çështje, të lënë pas dore këtë përgjegjësi themelore është të jesh më keq se një jobesimtar. Sidoqoftë, një e ve mund të ketë mjetet e veta. Të përdorësh këto në vetëvlerësim do të vdesësh në jetën e vërtetë (v. 6; krh. Rom. 8, 6) dhe duhet ta përjashtosh atë nga ndihma e kishës. Timoteu duhet t'i japë shërbesës korrigjuese përgjatë kësaj linje (7).

I njëjti temë vazhdon në paragrafin që vijon. Pali këtu rekomandon që disa nga gratë e veja që marrin mbështetje të regjistruhen për punë specifike në kishë. Do të duket, siç u konstatua tashmë, se kjo nuk ishte aq shumë një kualifikim për të marrë ndihmë, por ishte një kusht për kryerjen e detyrave të caktuara. Përcaktimet janë që e veja duhet të jetë mbi gjashtëdhjetë, nuk duhet të jetë rimartuar, dhe duhet të ketë një reputacion për veprat e mira. Puna e saj e mirë duhet të ketë përfshirë rritjen e fëmijëve, sepse ajo mund të kërkohet të veprojë si prind-kujdestar dhe mikpritje, sepse ajo mund të kërkohet të përfshihet në këtë shërbesë për kishën. Dhe krejtësisht jeta e saj duhet të jetë shënuar nga përlësia që shërben, megjithëse detyra të jetë e butë dhe nga devotshmëria që kërkon të lehtësojë shqetësimin e çdo lloji.

Këshillat për të mos regjistruar të veja të reja (11) japin të kuptohet që këta të kualifikuar për ndihmë, por nuk ishin kandidatë të

përshtatshëm për shërbesën e njohur, të akorduar për gratë e moshuara. Me sa duket, pranimi i një veje për shërbim në emër të kishës (në lutje) nënkuptonte që ajo nuk do të rimartohej. Do të ishte e padrejtë të kufizosh kështu një të ve të ri. Në ditët e para të vejushës së saj, ajo mund të dëshironte impulsivisht t' i jepte vetes plotësisht veprën së krishterë, por në rast të një mundësie për t' u rimartuar, ajo mund të pendohej për hapin e ndërmarrë. Atëherë të heqësh dorë nga thirrja e saj do të ishte të qëndrosh vetë-dënuar, premtimi i parë i saj ishte thyer (12). Jepet një arsye tjetër. Detyrat e dhëna për vejushën për të kryer mund të mbartin me vete një tundim të qenësishëm, veçanërisht kur përfshinte vizita në shtëpitë e njerëzve të tjerë. Kjo lehtë mund të çojë në kotësi, dhe të prodhojë rezultate të gabuara, pasi biseda shpirtërore degjeneroi në thashetheme dhe si një që dëshiron të ndihmojë, përfundoi duke u bërë një person ndërhyrës. E veja më e vjetër supozohet se ka mësuar mençuri të mjaftueshme për të mos u bërë viktimë e kësaj rreziku.

Sa u përket vejushave më të reja, Pali rekomandon që kursi më i mirë për ta do të ishte martesë dhe të merrte përsipër përgjegjësitë e familjes dhe të shtëpisë. Në këtë mënyrë kritiku, njerëzor apo satanik, duhet të heshtet. Mjaft tragjike, disa nga këto vejusha të reja tashmë kishin ‘marrë kthesën e gabuar dhe kishin shkuar djallin’ (15.), që ndoshta është një referencë për prostitucionin.

iii. **Pleqtë, dhe vetë Timoteu** (5, 17-25) Pasi përcaktoi kualifikimet e mbikëqyrësit (3, 1-7), Pali tani i drejtohet qëndrimit të përgjegjshëm që duhet të adoptohet ndaj tij. Ai përdor termin e sinonimit të moshuar, dhe megjithëse fjala është e njëjtë me atë të përkthyer të moshuar në v. 1, është e qartë se këtu ajo ka kuptimin e tij teknik. Rekomandimi i parë i apostullit është që duhet të ketë një vlerësim realist të nevojave personale të të moshuarit. Nderi i dyfishtë përmban dy elementët e respektit dhe shpërblimit. “Ai financiar, ose sidoqoftë, materiali i shpërblimeve, kryesisht synohet të mos shmanget”. Meqenëse ndihma që u jepej vejushave varej nga plotësimi i kushteve të tyre të caktuara, kështu që ata pleq meritojnë jo vetëm respekt, por një shpërblim të përshtatshëm që janë të angazhuar në

detyrat e kërkuara të udhëheqjes (gr, *proistemi* – ‘rregull’, fjj. ‘) Të qëndrojnë më parë ‘), predikim dhe mësim. Ky urdhër është nënvizuar nga dy citate, një nga Dt. 25, 4 dhe tjetra nga fjalët e thëna nga vetë Jezusi (Lk. 10, 7). Pali ndoshta mund ta ketë mësuar këtë të fundit nga vetë Luka, i cili sipas të gjitha gjasave kishte përfunduar këtë herë Ungjillin e tij.

Tjetra, apostulli këshillon Timoteu që të jetë i kujdesshëm të dëgjojë një akuzë të ngritur kundër një plaku, ‘sepse askush nuk ka më shumë përgjegjësi ndaj shpifjeve dhe gjelbërimeve sesa mësuesit e devotshëm’ (Kalvin). Ai duhet të këmbëngulë që të jenë të pranishëm dy ose tre dëshmitarë për të vërtetuar aluzën (krh. Lp 19, 15). Natyrisht kjo do të dëshmonte një pengesë efektive për thashethemet e papërgjegjshme ose personin keqdashës. Por kur akuza vërtetohet dhe i moshuari mbetet i penduar, në atë që ai vazhdon në mëkat, çështja është mjaft e rëndë për të garantuar një qortim publik (20). Është argumentuar se ky varg nuk vlen vetëm për pleqtë, por për të gjithë ata që mëkatojnë. Konteksti jep të kuptohet që është i moshuari që është në pamje. Mëkati i atij që mban pozicionin e një drejtuesi është më i dënueshëm, efektet e tij janë më serioze, dhe nëse këto efekte duhen kundërvepruar, dënimi publik do të duket se do të ishte i vetmi kurs.

Timoteu tani këshillohet solemnisht të veprojë me paanshmëri të plotë në zbatimin e këtyre udhëzimeve (21). Kjo do të kërkojë guxim moral dhe Pali përpiqet ta japë këtë duke shprehur veten fuqimisht për këtë pyetje për të qenë plotësisht i lirë nga gjykimi i njëanshëm ose nga paragjykimet.

Një problem tjetër për të cilin Timoteu miratohet nga mentori i tij, është ai i bërjes së emërimeve të skuqura në zyrë brenda kishës. Këshillat, mos u nxitoni për shtrimin e duarve, menjëherë pas këshillës për pleqtë, japin të kuptohet që Pali po paralajmëron Timoteun kundër shoqërimit impulsiv të atyre me veten e tij që më pas do të rezultonte i papërshtatshëm. *Mëkatet e disa njerëzve janë të dukshme*: Ai nuk ka të ngjarë të mashtrohet nga të tilla, mëkatet e të tjerëve zënë pas tyre (24). Të ketë bërë një zgjedhje të gabuar mund të nënkuptojë që Timoteu do të gjendej i përfshirë në një masë të përgjegjësisë për mëkatet e këtij njeriu. Ai duhet të ushtrojë kujdesin më të madh. Në pozicionin e tij

përgjegjës në Efes, ai, mbi të tjerët, duhet ta mbajë veten të pastër. Jeta e tij personale duhet të jetë absolutisht përtej qortimit.

Detyrimet që i janë vendosur Timoteut janë të rënda, ata kanë marrë vlerën e shëndetit të tij, i cili, në çdo rast, nuk kishte qenë kurrë më i miri. Pali fut disa fjalë me këshilla dashamirëse (23). Ato japin një kujtesë përsëritëse se shërbëtori i Zotit nuk gëzon automatikisht një imunitet të veçantë nga sëmundjet e zakonshme, dhe as nuk mund të presë që të prishë pandëshkueshmërinë ligjet që rregullojnë shëndetin. Është gjithashtu e qartë se komanda mbaj veten të pastër, nuk varet nga një përkorë e plotë për përmbushjen e tij. Pali tregon vlerën medicinale të një verë të vogël. Duhet të merren mjete normale për të mbajtur aftësinë fizike. Një “bisedë e shkurtër” e tillë pasi kjo dëshmon edhe vërtetësinë e letrës.

Këshillimi që vijon, siç u vu në dukje, ka të bëjë me v. 22. Akoma mendimi vazhdon nga detyra e Timoteut në lidhje me emërimin e pleqve. Do të ishte e pafalshme përfshirja në udhëheqjen e kishës, mëkatet e së cilës janë të dukshme, ndërsa një tjetër, e njohur për vepra të mira, do të ishte një zgjedhje e natyrshme. Por do të kërkohet një zgjuarsi e madhe kur karakteri i vërtetë i individit nuk është aq i qartë. Disa do të zbulojnë tipare skualifikuese vetëm pas një kohe. Të tjerët, në rrezik të mos pranohen, më pas mund të tregojnë se ata posedonin në masë të mirë cilësitë e një plaku të klasit të parë. Timoteu duhet të ketë kujdes nga bërja e një vlerësimi të shpejtë dhe të arrijë në një gjykim sipërfaqësor. Përshtypjet e para nuk janë gjithmonë të sakta. Aty ku ekziston pasiguri, kujdes do të jetë qartë kursi më i mençur. E megjithatë Pali inkurajon kolegun e tij; veprat e mira, megjithëse jo gjithmonë menjëherë të dukshme, ‘nuk mund të fshihen përgjithmonë’.

iv. **Skllëvërit** (6, 1-2)

Një pjesë e madhe e bashkësive të hershme të të krishterëve ishin skllëvër. Kjo përbën thirrjet e shpeshta drejtuar atyre në letrat e DhR. Siç është vërejtur shpesh, askund këto kërkime nuk marrin rëndësi politike, por nëse përmbushen ato përfundimisht duhet të tingëllojnë në fund të këtij institucioni të mjerueshëm. Këtu Pali këshillon ata skllëvër që kanë

mjeshtria paganë t'i konsiderojnë si të denjë për respekt të plotë. Mosarritja e një defekti të tillë do të ndikonte që emri dhe e vërteta e Zotit të përçmohen dhe përqeshin. Nëse skllavi të jetë me fat që të ketë për një zot një të krishterë, ai nuk duhet të përfitojë nga kjo situatë. Fakti që ata janë vëllezër në Krishtin duhet të tregojë respekt të shtuar. Sa i përket shërbesës, duhet të vlerësohet si një privilegj, dhe të jetë në cilësi edhe më mirë, pasi ata që përfitojnë nga kjo janë besimtarë, dhe të dashur për ta.

v. **Mësues të rremë** (6, 3-10)

Duke qenë se i është dashur të mësojë dhe nxisë këto gjëra, Timoteu tani paralajmërohet për ata që do të kundërshtojnë atë. Dy teste do t'i zbulojnë ato si heterodoksë.

(a) udhëzimi i shëndoshë i Zotit tonë Jezu Krisht: imprshtë e pamundur që kjo të thotë thënie të sakta të Shpëtimtarit, por më tepër fjalë të shëndetshme që burojnë dhe përqendrohen në Krishtin.

(b) mësimdhënia hyjnore; gjegjësisht udhëzimi i cili synon promovimin e devotshmërisë. Karakteri i këtyre mësuesve është ekspozuar tjetër. Ato duhet të dallohen nga tre gjëra, mendjemadhësia, grindja dhe lakmia. Megjithëse është i konceptuar, një njeri i tillë është shkruar me një frazë rrip – ai. . . nuk kupton asgjë Ai është 'një injoram pompoz'. I diskutueshëm, ai grindet me fjalë. Kjo lind nga një interes jo i shëndetshëm për polemikat. I pashëndetshëm (gr. *noseo*), 'i sëmurë', bie ndesh në mënyrë të dizajnuar me udhëzimin e shëndoshë ose 'të shëndetshëm' të v. 3. Kjo frymë mosmarrëveshjeje prodhon një mori të ligjeve (4b). Individë të tillë janë të korrumpuar në gjykimin moral dhe janë grabitur nga e vërteta. Ata kanë vetëm një interes tregtar në besim, dhe kështu shtojnë lakmi për mëkatet e tyre të tjera.

Kjo çon në një sjellje miqësore në qëndrimin e të krishterit ndaj pasurisë. Marrja e frazës së devotshmërisë është një mjet për të përfituar financiare sikur të ishte slogani i tyre, Pali pranon të vërtetën e tij, por vetëm atje ku është plotësisht pa lakmi. Përmbajtja (gr. *autarkeia*) për filozofin stoik mbartte sensin e një pavarësie dhe indiference ndaj rrethanave. Për të krishterin ajo ka një kuptim më të thellë, një kënaqësi me situatën e paracaktuar të Zotit. E vetmja dukuri tjetër e DhR e fjalës është në 2 Kor. 9, 8 (krh. Fil. 4, 10-13). Arsyet e

kënaqësisë ndiqni. E para, në natyrën e një proverbi (7), të kujton Jobi 11 21; Koh. 5, 15 dhe shëmbëlltyrën e Lk. 12, 16-21. Ai thekson kotësinë e përqendrimit në atë që është vetëm e një natyre të përkohshme. Së dyti, kënaqësia kërkon minimumin për mirëmbajtjen e saj, vetëm ushqim dhe veshje. Të dy janë subjekt i sigurimeve të Jezusit (Mt. 6, 25-33). Së treti, lakmia ka rezultate tragjike. Por ata që dëshirojnë të pasurohen bien në lakun e tundimit dhe në shumë dëshira të paçmuara dhe të kota që i mposhtin njerëzit në gropa shkatërrimi dhe shkatërrimi; sepse dashuria për paranë është një rrënjë nga e cila pranvera të gjitha ligësitë. Disa e kanë kapur atë, kanë humbur besimin dhe e kanë zënë veten shumë në ankth ‘Ai pastaj shton shënimin interesant:’ Metafora ... mund të merret nga bisha e egër e cila, duke kërcyer në karrem, u var mbi një gropë, bie brenda dhe është zhytur në kunj më poshtë. ‘Vendosmëria për t’u pasuruar, cilido qoftë justifikimi që i ofrohet shpirtit, nuk mund të dëshmojë si shkatërrimtar shpirtërisht, dhe Pali mendon me trishtim për disa që, përmes dashurisë ndaj parave, janë larguar nga besimi.

vi. ‘Njeriu i Zotit’ (6, 11-16)

Zgjedhja e kësaj shprehje me përkujtimin e saj për profetin e DhV si njeri i Zotit për orë, do t’i përcillte Timoteut si nxitje ashtu edhe sfidë. Duke mos u përmbajtur thjesht për t’i shpëtuar të këqijave që po ekspozonte Pali, ai duhet të ndjekë me pozitivitet ato virtyte në të cilat përbëhet nga pasuria e vërtetë e të krishterit. Duket e mundshme që me v. 12 Pali merr përsëri metaforën nga lojërat (krh. 4, 7-10). Konkurrenti përfshihet në konkursin fisnik dhe mbështetet dhe imponohet nga besimi. Për të pasur sukses ai duhet të kapë jetën e përjetshme. Besimi e përkthen këtë përfitim të ardhshëm në një bekim të tanishëm, ai zotëron pronat e tij. Është për këtë që thirri Timoteu. Rasti për të cilin referohet v. 12b, jepet të kuptohet në mënyrë të ndryshme që të jetë pagëzimi i tij, ndarja e tij për punën e Perëndisë, ose mbase aranzhimi i tij me ndonjë mandat. Kushdo që është i saktë apeli është që Timoteu duhet të përmbushë thirrjen e Perëndisë dhe rrëfimin e tij publik. Të jesh besnik do të jetë i kushtueshëm, dhe kështu apeli i Palit merr natyrën e një mandati. Formulimi i v. 13 shton solemnitetin e tij, por në të njëjtën kohë inkurajimin

e ministrave. Është shqiptuar para Zotit. . . dhe për Krishtin Jezus, por është Zoti që jep jetën, dhe është Jezusi ai që nuk devijoi, sepse ndërsa dëshmoi para Ponciu Pilatit. Ai bëri rrëfimin e mirë, megjithëse plotësisht i vetëdijshëm për pasojat e tij të pashmangshme.

Pason substancën e mandatit (14). Komanda mund të zbatohet posaçërisht për vv. 11 dhe 12, ose më përgjithësisht për urdhrat e vendosura ndaj tij në thirrjen e tij dhe me këtë letër, por preferohet të merret në kuptimin më të gjerë si sinonim i “besimit”. Pa pikë apo faj përshkruan gjendjen në të cilën duhet të mbahet urdhërimi, megjithëse mbiemrat mund t’i referoheshin vetë Timoteut në mënyrën dhe motivin e ekzekutimit të tij të kësaj detyre. Dhe të gjitha duhet të kryhen për pamjen e shfaqjes së Zotit tonë Jezu Krisht. Në këtë kujtesë është më e gëzueshme, sepse lë të kuptohet triumfi i Krishtit; sfida është edhe këtu, sepse ajo ditë do të jetë një nga provimet dhe testimet. Mendimi i kësaj ngjarje të lavdishme që Perëndia do të sjellë në kohën e vet (krh. Mt 24, 36; Vap. 15,7), menjëherë tregon doksologjinë më madhështore. Tema e saj është lavdia e pakrahasueshme e Zotit. Ai është Sunduesi i vetëm, kontrolli i Tij me kohën dhe punët është absolut. Ai është unik në epërsinë e Tij, Mbret mbi të gjithë mbretërit, Zot mbi të gjithë zotërit. I vetëm duke zotëruar pavdekësi të natyrshme (krh. Jn 5, 26), Ai është gjithashtu transcendent në shenjtërinë që banon në një dritë të papërbalueshme që është shumë e ndritshme për syrin e vdekshëm ‘. Këtij Atij, të cilin askush nuk e ka parë ose nuk mund ta shohë (krh. Dal 33, 1.7-23; Gjn 1, 18) i është atribuar nder dhe mund të arrijë përgjithmonë një kulm të përshtatshëm për temën e doksologjisë.

vii. **Të pasurit** (6, 17-19)

Është sikur autori ka frikë se fjalët e tij të forta në lidhje me pasurinë në vv. 7-10 mund të kuptohet se nënkupton që është e pamundur që njeriu të jetë i krishterë dhe i pasur në këtë botë të tanishme. Kjo korrigjohet automatikisht nga këshillat e dhëna në këto vargje. Negativisht, ata nuk duhet të jenë arrogantë, që është gjithmonë një tundim delikate për të pasurit. As nuk duhet të mbështeten në pasuri të pasigurt (krh. Fu. 23, 4-5). Përkundrazi, megjithëse të pasur, ata duhet të vendosin shpresën e tyre te Perëndia që me dorën e pasur me shumë pasuri na siguron gjithçka për

kënaqësinë tonë. Kontrasti me pikëpamjen asketike për Zotin është i dukshëm. Pozitivisht, Pali i shikon këto pasuri që mund të siguroheshin lehtësisht, si një mjet për të bërë mirë. Vetë posedimi i pasurisë do t'i bëjë të mundur që ata të përfshihen në vepra të mira, të jenë bujarë dhe të gatshëm të ndajnë. Me një ndryshim të shpejtë të metaforës, apostulli fotografon këtë përdorim të duhur të parave si duke siguruar një themel të fortë për ditën e ardhshme; mendime që mund të kenë origjinën e tyre në mësimet e Predikimit në Mal. Fraza e fundit e v. 19, që korrespondon nga afër për të marrë jetën e përjetshme të v. 12, mund të shprehë një bekim të tanishëm të gëzuar nga ata që ndjekin këto urdhëra.

viii. **Një apel i fundit** (6, 20-21)

Pali duket pothuajse i gatshëm ta mbyllë letrën. Shënimi personal në apelin e tij mund të tregojë se ai i shkruajti këto fjali me dorën e vet. Timoteut i kërkohet të ruajë atë që i është besuar. Depozita (gr. *paratheke*) e së cilës ai është kujdestar është besimi i krishterë (shih gjithashtu 2 Tim. 1, 12, 14; krh. 2 Tim. 2, 2). Për të ekzekutuar me të drejtë këtë shërbesë besimi, ai do të duhet të largohet nga ato mësimet të cilat përkundër pretendimeve ekstravagante dhe arrogante të bëra për ta janë boshe dhe përdhosje. Paralajmërimi theksohet më tej nga vëzhgimi i trishtuar se duke mësuar mësimin e rremë disa janë endur nga besimi.

Letra përmbyllet me një bekim të shkurtër i cili, siç tregon përemri shumë "ju", nuk iu drejtua vetëm Timoteut, por të gjithëve në kishën në Efes dhe më gjerë, të cilët kërkojnë hir hyjnor për bindjen ndaj të vërtetave të deklaruara këtu.

LETRA E DYTË DREJTUAR TIMOTEUT

I. PËRSHËNDETJE (1,1-2)

Në përputhje me zakonet e ditës, dhe të përbashkët me shumicën e shkronjave të DhV, letra hapet me emrin e autorit, atë të marrësit dhe një përshëndetje. Për sa i përket vetes, Pali i referohet apostullimit të tij, sepse kjo është baza e autoritetit që ai ushtron. Ai nxiton të shtojë, megjithatë, se kjo apostullimësi është me vullnetin e Zotit. Ai nuk ishte vetë-emëruar në këtë pozitë, dhe as nuk u zgjodh për të nga të tjerët, dhe as nuk ishte i tij me të drejtë trashëgimore. Përveç se i rikthehet takimit të tij si apostull, ai gjithashtu deklaroi se objekti i tij është premtimi i jetës që është në Krishtin Jezus.

Timoteut i drejtohet me dashuri si biri im i dashur. Kjo lind nga fakti se ai u soll në besim përmes Palit; për më tepër, vitet kanë krijuar një lidhje të thellë miqësie midis dy burrave, e cila është forcuar më tej nga një miqësi e gjerë në punën e Perëndisë. Përshëndetja që dërgon Paul është identik me 1 Tim 1,2

II. INKURAJIMI PËR TIMOTEUN (1, 5-18)

i. Për të rindërtuar dhuratën (1, 3-7)

Duket se mosha dhe njohuria se vdekja nuk mund të jetë larg, kombinohen për të ngjallur në mendjen e Palit mendimet e së kaluarës, megjithëse kujtesa, për të, nuk është thjesht një kënaqësi nostalgjike. Është bërë shkaku i falënderimeve dhe rasti i lutjes. Trashëgimia e tij është arsye për mirënjohje ndaj Zotit, dhe ai gjen një paralele me të në përvojën e Timoteut. Për Palin e kaluara kontribuoi me shembullin e stërgjyshërve të tij që i shërbenin Perëndisë me ndërgjegje të qartë; për Timoteun sfondi ishte ai i një nëne dhe gjysheje perëndie, në jetën e së cilës atje shkëlqeu një besim i singertë. Pali nuk e përçmon jetën fetare të lashtësisë së tij. Jo aq të ndriçuar sa ai, por ata ishin të vërtetë me dritën që kishin, dhe ajo dritë, ishte si rripat e parë të agimit, që përshkonin diellin e drejtësisë që po ngrej, që tani kishte ndriçuar botën. Në mënyrë të ngjashme, besimi i Loidës dhe Eunikës fillimisht mund të ketë qenë hebre sesa i krishterë, por kishte provuar themelin, për ta, si për Timoteu më vonë, për atë që i bën ata “të mençur për

shpëtimin” (3, 15). Lutja e vazhdueshme për Timoteun të cilës i jep vetvetja apostulli, i ka shtuar zjarrtë ndërsa kujton lotët që derdhi kolegu i tij kur u nda i fundit. Këto lotë reflektojnë në një farë mase emocionin më demonstrues dhe të pavëmendshëm të ditës. Por ata portretizojnë gjithashtu një personalitet, të ndjeshëm dhe të dashur. Një ribashkim me Timoteu nuk do të sillte asgjë tjetër përveç gëzimit, dhe kështu Pali dëshiron dhe lutet për të ditën e erës natën (krh. 4, 9.21).

Një kujtim tjetër është i kohës kur Timoteu ishte ngarkuar me punën e Perëndisë (shih shënimin në 1, 18; 4, 14). Ishte me atë rast që Pali kishte treguar publikisht unitetin e tij me Timoteun në përkushtimin e këtij të fundit për thirrjen e Perëndisë, duke i vendosur ... duar. Në përgjigje të këtij veprimi, Perëndia i kishte dhuruar Timoteut një dhunti shpirtërore (gr. *karizma*). ‘Zoti kurrë nuk e ngarkon askënd për një detyrë pa dhënë një dhunti të veçantë të përshtatshme për të». Tani ai është i këshilluar ta fanitojë atë në flakë. Dhurata themelore ishte dhuruar, por duhet të zhvillohet. Indiferenca ose frika mund të çojë në djegien e saj të ulët, dhe kështu ai kujtohet që Zoti nuk dha ... një frymë të ndrojtur. Me këto fjalë, Pali administron me delikatë fjalët më të buta të qortimeve, të zbutura edhe më tej me zgjedhjen e tij të përemrit vetorë. Përkundrazi, vazhdon ai, Shpirti është një fuqi, forcë për të përmbushur detyrën e caktuar; e dashurisë, pa të cilën e gjithë shërbesë është e kotë; dhe të vetë-disiplinës, një thelbësore për të gjithë ata që do të ndikonin të tjerët për Zotin.

ii. **Pjesëmarrje në vuajtje** (1, 8-14)

Qëndrueshmëria mund të degjenerohet lehtësisht në frikacakë duke e zbuluar veten në një dëshirë për të dëshmuar ose vuajtur për hir të ungjillit, ose të identifikohet me apostullin e burgosur. Fraza për të dëshmuar për Zotin tonë thekson dëshminë e mbartur, ‘dëshmia e Zotit tonë’ – vetë mesazhi. Të kesh turp nga mesazhi do të çonte në një dështim të dëshmisë, por ai mund të mbështetet gjithnjë në forcimin e brendshëm përmes fuqisë së Perëndisë. Në vargjet që pasojnë, jepen arsye pse askush nuk ka nevojë të ndjehet i turpëruar nga ky ungjill (9, 10). Vetë Pali nuk e ka bërë një gjë të tillë (11, 12), dhe Timoteu nuk duhet ta bëjë këtë (13, 14).

Përvoja e tyre e ungjillit dhe fuqisë së Zotit do të thoshte shpëtim (krh. Rom. 1, 16), një shpëtim që të dy i shpëtoi nga e kaluara, dhe i futi ata në një jetë të re shenjtërie, sepse thirrja e saj është për jeta e shenjte. Këto janë bekime që nuk rrjedhin nga vetë-përpyekja, por nga qëllimi i hirshëm i Zotit që u përqëndrua në Krishtin Jezus “para se të fillonte koha” (Efes. 1, 4). Ky qëllim i hirit, pohon ai, është zbuluar dhe përfundimisht është realizuar përmes paraqitjes së Shpëtimtarit tonë, Jezusit, Mesisë. Ishte përmes manifestimit të Tij (gr. *epifania*) në mishërim që mund të realizohej vepra e cila, menjëherë, shkatërroi vdekjen dhe ... solli në dritë jetën dhe pavdekësinë. Vdekja e tij e ka anuluar për besimtarin fuqinë dhe forcën e vdekjes (krh. Heb. 2, 14-15; 1 Kor. 15, 56-57), dhe më në fund do ta asgjësojë plotësisht (1 Kor. 15, 26). Ngjallja e tij jo vetëm që solli nga sfera e errësimit të vërtetën e jetës dhe pavdekësinë (krh. Idetë disi mjegulluese që gjenden në DhV për këtë temë), por është vetë baza e pranimit në këtë jetë. Pamja e lartësuar e Palit për ungjillin, origjinën e saj, duke punuar dhe arritjet, i jep mbështetje të fortë lutjes së tij – mos u turpëroni atëherë për të dëshmuar.

11, 12. Ai vetë ka qenë i panjohur për këtë ungjill. Për shpalljen e tij, ai u emërua një lajmëtar, për ta tingëlluar atë, një apostull, për ta shpallur atë me autoritet, mësues, për të dhënë mësim në doktrinën e tij (shih shënimin në 1 Tim. 2, 7). Megjithëse kjo kishte shkaktuar vuajtje, nuk ka ndjenjë pendimi ose rishikimi, por vetëm një besim i gëzueshëm tek Ai të cilin ai e ka njohur për ta njohur intimitivisht dhe besuar në mënyrë implicite. Jam i bindur, ai qan, se është në gjendje të ruajë. Për atë ditë i referohet ditës së vlerësimit dhe shpërblimit (krh. 1 Kor. 3, 13). Ndihma për interpretimet alternative ato që i kam besuar atij dhe “ajo që më është besuar” është e ndarë në mënyrë të barabartë. Dukuritë e tjera të paratheki, në 1 Tim. 6, 20 (shiko shënimin) dhe në v. 14 të këtij kapitulli, japin të kuptohet që ky i fundit të jetë rasti. Ose do të ishte e ligjshme; të marra së bashku ato përfaqësojnë të dy palët e një transaksioni. E vërteta dhe përhapja e saj, së bashku me dhuratën e duhur të dhënë hyjnisht, përmbajnë atë që Zoti i kishte besuar Palit; për ruajtjen e tyre, ai ia beson atyre Perëndisë. Këshillimi i Palit (8) është forcuar, së pari nga koncepti i tij i ungjillit, dhe tani nga shembulli i tij.

13, 14. Në shpalljen e mesazhit që Timoteu duhet të ketë para tij mësimet e Palit. Ai nuk ka pse ta përsërisë atë modë papagalli dhe as të imitojë në mënyrë skllëvërisht mënyrën e tij të paraqitjes, por ndërsa e shpreh atë në idiomën e tij, ai duhet t'i përmbahet përmbajtjes së mësimet të shëndoshë (krh. 4, 3; 1 Tim 1,10; 6, 3; Tit 1, 9; 2, 1). model (gr. *hipotipozë*): 'skicë'. Kjo formon 'depozitimin' e së vërtetës, ajo duhet të ruhet nga fuqia e Shpirtit të Shenjtë që indokon. Por armiqtë e saj nuk janë thjesht të jashtëm, sepse çdo mungesë besimi dhe dashurie nga ana e tij do ta linte atë të hapur për një akuzë hipokrizie. E vërteta e komunikuar përveç besimit dhe dashurisë në Krishtin Jezus mbetet e papranueshme.

iii. **Për t'i kushtuar vëmendje shembujve, të këqij dhe të mirë** (1, 15-18)

Timoteu, përveç që nuk ka turp të dëshmojë për Zotin tonë, gjithashtu duhet të jetë i pa turp për mua i burgosuri i tij. Një frymë frike nuk shfaqet rrallë në një gatishmëri për t'u shoqëruar me njerëzit e Perëndisë, megjithëse disa prej tyre mund të ishin po aq person i padëshurueshëm sikurse ishte Pali me autoritetet e ditës së tij. Janë dhënë dy shembuj, e para, e atyre që dështuan në këtë çështje. Fjalët që më braktisën japin të kuptohet se defekti ishte nga Pali personalisht dhe do të ishte e padrejtë të imagjinohej një apostazi me shumicë. Ndoshta vështirësitë e apostullit e shtynë të merrte pikëpamjen mjaft të ndrojtur se të gjithë kishin vepruar kështu, dhe ai duket veçanërisht i mërziur që Fileti dhe Himeneu ishin ndër ta. Ndoshta ai kishte pritur trajtim më të mirë prej tyre.

Në të kundërt ai vlerëson besnikërinë e Oneziforit. Pali dhe Timoteu ndoshta kishin përfituar të dy nga shërbesa e Oneziforit në Efes (18b), por kishte qenë një gjë që ai t'i ndihmonte ata atje, dhe tërësisht një tjetër që ai të identifikojë me Palin në Romë. Duke mos pasur asnjë iluzion për rrezikun shumë të vërtetë të përfshirë, ai akoma veproi me guxim. Duket se nuk ishte pa vështirësi që ai gurmtoj Palin poshtë (17), por ai ishte i vendosur ta gjente atë dhe, pasi e bëri këtë, ai u tregua plotësisht i paduruar nga zinxhirët e Palit. Ai shpesh më freskonte mua, është haraçi i apostullit veteran ndaj këtij udhëtari të panjohur. Mëshira e tanishme për familjen e tij (16) dhe mëshira ndaj

Oneziforit atë ditë (I8, fq. 12) është lutja e derdhjes së Palit. Referencat për familjen e tij në v. 16 dhe 4, 19, dhe për mëshirë ... në atë ditë, kanë çuar disa të hamendësojnë se Onezifori ishte i vdekur kur u shkrua kjo letër, ndërsa të tjerët kanë shkuar në masën e ndërtimit të kësaj argumente të flakta themeli për lutjet për të vdekurit. Por çështja është se kujtimi i miqësisë së tij të guximshme lëviz Palin akoma, dhe jep vetëm shembullin që ai duhet për të ilustruar tërheqjen e tij ndaj Timoteut.

III. **UDHËZIMET PËR TIMOTEUN** (2,1-26)

i. **Një thirrje për qëndrueshmëri** (2, 1-13)

Me shprehjen që ju atëherë, përemri duke qenë i theksuar, Pali përsëri i drejtohet thirrjes së tij Timoteut. Ai duhet të jetë i fortë (krh. 4, 17; 1 Tim 1,12) dhe kjo do të jetë e mundur vetëm kur ai buron nga burimi i gjithë frymëzimit dhe forcës – ‘hiri i Perëndisë që është i yni në Krishtin Jezus’. Detyra e menjëhershme për të cilën kërkohet forcë është ajo e mësimit të së vërtetës. Referenca për këtë përgjegjësi kalon në të gjithë kapitullin dhe përsëritet përsëri dhe përsëri në letër. Depozita e shenjtë e së vërtetës ruhet siç duhet kur u komunikohet të tjerëve. Timoteu ka shembullin e Palit për këtë (1, 11- 14; 2, 2a) dhe ai, nga ana tjetër, duhet të zgjedhë burra të përshtatshëm, të cilëve mund t’u transmetohet besimi, njerëz besnikë, të aftë ta kalojnë atë te të tjerët. Dëshmitarët e shumtë mund t’u referohen të pranishmëve me rastin e thirrjes së tij (krh. 1, 6 +), por për shkak të kohëzgjatjes së kohës që do të kërkohej për një recital të plotë të doktrinës së krishterë, duket se ka më shumë të ngjarë që referenca të jetë duke u bërë të vërtetave në pranimin e përgjithshëm nga Kisha (krh. 3, 14).

Pali kthehet në thirrjen e tij për durim dhe tre ilustrime ofrojnë standarde sfiduese për ata që merren me shërbesën e krishterë. Të tre janë metafora të njohura me apostullin dhe janë shfaqur së bashku (1 Kor. 9, 7, 10, 24). *Ushtari*.

(a) Ai është i gatshëm të durojë ashpërsitë e fushatave të vështira; v. 3 vlen kjo.

(b) Ai njeht pamundësinë e përfshirjes në shërbim ushtarak dhe mbajtjes së një okupimi civil. Prandaj, shërbëtori i Zotit duhet t’i

kushtojë përparësi thirrjes së tij dhe të mos lejojë që biznesi ose shtëpia të bëhen një ngatërrësë.

(c) Ambicia e tij është të kënaqë komandantin e tij.

Besnikëria dhe devotshmëria duhet të jenë pararendëse ndaj personit të Krishtit. Atleti (5). Konkursi u nënshtrohej rregullave të rrepta që rregullonin stërvitjen e atletit, si dhe pjesëmarrjen e tij në lojëra. Jo më pak që Timoteu duhet t'u nënshtrohet disiplinave personale, disa prej të cilave mund të aludohen në vv. 24 dhe 25, në përpjekjet e tij do të shpërblehen nga gjykatësi qiellor. *Fermeri* (6). Fjala punëtore (gr. *kopiao*) përshkruan fermerin. Për përpjekjet e tij të pacientit ai në fund të fundit kompensohet nga gëzimi për të përfutur personalisht nga të korrat. Kjo mund të ketë një aplikim të menjëhershëm dhe financiar (krh. I Kor. 9, 11, ose një të ardhme dhe shpirtërore (krh. I Sel. 2, 19-20). Pa e bërë shumë të ngushtë një aplikim të këtyre çështjeve Pali jep të kuptohet që Timoteu duhet t'i mendojë ata, sepse ai është i sigurt se aty ku ka meditim të kujdesshëm mbi të vërtetën shpirtërore, gjithashtu dihet ndriçimi hyjnor (7).

8. Mos harroni Jezu Krishtin: Këtu është nxitja e madhe e shërbesës së krishterë dhe tema kryesore e mesazhit të krishterë. Pali drejton vëmendjen në dy fakte të mëdha që lidhen me Të. Ai është Krishti i gjallë, fitimtar, i ringjallur nga të vdekurit dhe Ai mbetet, çfarë u bë me kohën, Njeriu Krishti Jezusi pasardhës i Davidi. E vetmja dukuri tjetër e kësaj fraze në shkrimet e Palit është në Rom. 1, 3. Ka mundësi që në të dy vendet ai po citon një përmbledhje të përdorur zakonisht të fakteve të ungjillit. Këto të vërteta ishin sigurisht thelbësore për predikimin e Palit dhe për ta ai ishte i gatshëm të vuante. Në të vërtetë ai vuante, si një kriminel i lindur (gr. *kakourgos*; krh. Lk 23, 32, 39), ra fjala, një përshkrim i papërshtatshëm për situatën e përshkruar nga kapitulli përmbyllës i Vap. Ai gëzohet që, pavarësisht gjendjes së tij, njerëzit nuk mund të fitojnë të vërtetën hyjnore, e cila është gjithmonë e lirë.

Tjetra, Pali tregon për objektin që frymëzon qëndrueshmërinë e tij. Asnjë vështirësi nuk konsiderohet shumë e madhe kur bëhet fjalë për bekimin e atyre që janë të zgjedhur të Zotit. Qëllimi para tij është që të zgjedhurit të marrin shpëtimin që u takon atyre që janë në Jezu Krishtin, një shpëtim i cili është vetë premtimi i lavdisë së përjetshme.

Seksioni përmbillet me një citim të një himni të hershëm të krishterë, të cilin Pali e prezanton me formulën saying thënie të besueshme '. Ai i përdor këto rreshta për të theksuar edhe më tej thirrjen e tij për durim. Kjo mund të ketë qenë një citim nga një himn i kënduar në shërbimet e pagëzimit, dhe nëse kështu do të kujtonte Timoteu për ato parime themelore të jetës dhe shërbesës së krishterë që ritet nënkupton. Pas v. 11 qëndron mësimi i Rom. 6; me v. 12a cf. Rom. 8, 17; dhe me v. 12b cf. Mt. 10, 33. Linja e fundit, e shtuar ndoshta nga Pali, siguron që nëse ne jemi besnikë, ai do të mbetet besnik (krh. Rom. 3, 3). Asnjë veprim i vullnetit të Tij nuk bie ndesh kurrë me karakterin e Tij, sepse ai nuk mund ta mohojë veten e tij.

ii. **Një thirrje për përqendrim në gjërat thelbësore** (2, 14-26)

Timoteu duhet t'i vendosë vazhdimisht këto të vërteta para besimtarëve në Efes dhe në të njëjtën kohë t'i paralajmërojë ato. . . kundër grindjes për çështje me pasoja të pakta ose aspak. Rreziku ishte që konsiderimi i doktrinës themelore (p.sh. vv. 8, 11-13, 19) mund të zëvendësohet me fjalë (14), mashtrim pa zot (16) dhe mësim shkatërrimtar (17).

Kjo lloj gjëje thotë Pali, nuk ka asnjë vlerë, nuk siguron ushqim për shpirtin; përkundrazi, shkatërron vetëm ata që e dëgjojnë, sepse ajo shqetëson dhe largon njerëzit nga e vërteta. Më tej, ajo rezulton në përparim në drejtim të gabuar – të bëhet gjithnjë e më i pabesë (16). Diskutimi i vazhdueshëm i gjerave jothelbësore është krahasuar me një gjendje gangrenoze ku zonat në rritje të indeve të shëndetshëm përndryshe hahen larg. Himeneu (shih shënimin në 1 Tim. 1, 20) dhe Fileti citohen si shembuj të shkëlqyeshëm. Në mosmarrëveshjet e tyre filozofike ata kishin humbur rrugën për një çështje themelore; ata thonë se ringjallja tashmë ka ndodhur, për pasojë ata shkatërrojnë besimin e disave (krh. 1 Kor. 15).

Situata ishte serioze, dhe kështu në qendër të përshkrimit të tij të kësaj gjendjeje Pali i jep këshilla pozitive Timoteut (15). Një përgjegjësi personale për të bërë më të mirën për t'i paraqitur Perëndisë para se të miratoheti i është ngarkuar atij. Ai duhet të jetë i vendosur të shijojë një ndjenjë të vazhdueshme të pranimit hyjnor, si

për veten, ashtu edhe për punën e tij. Në veçanti, ai duhet ta dijë këtë në trajtimin e fjalës së së vërtetës. Imazhi në mendjen e tij mund të ketë qenë një brazdë apo rrugë e prerë drejt, ose ndoshta një murator guri që arrin një simetri të përsosur në punën e tij. Të dy mund të qëndrojnë prapa këtij apeli për një ekzekutim të drejtpërdrejtë, të ekuilibruar të Shkrimit të Shenjtë. Kjo është përgjigjja e vetme për fjalimin boshe dhe të padevotshëm të dënuar këtu, dhe është i vetmi korrigjues për ato besime heretike, drejt të cilave shpie biseda e tillë.

Përballë këtyre vështirësive Timoteut i jepet një kujtesë inkurajuese që themeli i fortë i Perëndisë qëndron i fortë. Themeli mund të lexohet si e vërteta e padisponueshme, ose vepra e Zotit në shpirtrat e besimtarëve të vërtetë – anëtarë të asaj Kishe kundër të cilit nuk do të mbizotërojë fuqitë e vdekjes (Mt 16, 18). Pali dëshiron që Timoteu të kujtojë të vërtetën e dyfishtë e cila qëndron si një mbishkrim i përhershëm mbi këtë themel. Ai tregon se vetëm Zoti zotëron njohuri të pagabueshme kur bëhet fjalë për të ditur se kush janë të tij dhe se ai që pretendon se është Krishti duhet të dëshmojë për këtë duke u larguar nga ligësia. Historia e Korahut qëndron qartë pas këtyre citateve, megjithëse paralelet midis asaj kryeneje dhe veprimtarisë heretike të Himeneut dhe Filetit nuk duhet të shtypen shumë larg. Mbishkrimi i parë është një citat i drejtpërdrejtë i Nr. 16, 5. E dyta është një interpretim tipik i lirshëm i Palit. Këtu ai ndryshon theksin nga ndarja nga të pabesët (Nr. 16, 26) në ‘braktisjen e ligësisë.

Ilustrimi që vijon përmban këtë mendim të ndarjes nga e keqja. Është i ngjashëm me 1 Kor. 3,10-15 dhe, si atje, mendimi është ai i përgjegjësisë personale. Pali është akoma i shqetësuar që Timoteu do të miratohet, një punëtor i paepur. Kjo largim nga ligësia në vend se ndarja nga individët, është kuptimi i synuar i Palit është i qartë, sepse vegla shtëpiake vështirë se mund të ‘pastroheshin’ nga veglat e tjera, dhe në çdo rast të gjitha këto dëshmojnë të dobishme në shtëpi, edhe pse disa janë për qëllime më pak fisnike. Shërbëtori i Zotit duhet të ndjekë këshilla të tilla që përmbahen në vv. 22-24 dhe në këtë mënyrë pastrohemi në mënyrë që ai të bëhet një vegël ... i bërë i shenjtë, i veçuar si i dobishëm për Mjeshtrin dhe i përgatitur të bëjë ndonjë punë të mirë.

Nga ilustrimi, Pali kthehet në udhëzime të sakta. Në mënyrë negative, Timoteu duhet t'u shpëtojë dëshirave të liga të rinisë. Përfshirë në këto do të jetë jo vetëm dëshira e pashpirtë, por mirësia ndaj intolerancës, arrogancës etj., vetë antitezat e cilësive që Pali vazhdon të rekomandojë. *Drejhtësisë, besimit dhe dashurisë* (krh. 1 Tim. 6, 11) Timoteu duhet të shtojë paqen, dhe të gjitha këto virtyte duhet të njihen dhe shijohen në shoqërinë e bashkëqytetarëve të vërtetë. Përsëri apostulli e këshillon atë të mos tërhiqet në debate të pakuptimta, të cilat rezultojnë vetëm në grindje. Në vend që të jetë grindës, shërbëtori i Zotit duhet të jetë i mirë me të gjithë: imazhi paraqitur ka një ngjashmëri të mrekullueshme me atë të portretizuar nga profeti Isaia në pasazhet e Shërbëtorit të Zotit. Si mësues, ai duhet të tregojë tolerancë dhe durim me të vështirën, dhe ku ata kundërshtojnë atë, ai duhet t'i korrigjojë ata, megjithëse gjithmonë në një shpirt butësi. Në të njëjtën kohë ai do të kujtojë se forcat më të mëdha janë në punë. Djalli që vendos kurthin e tij synon të kapë njerëz për modelet e tij të rënë, por Zoti po punon gjithashtu. Përmes shërbëtorëve të Tij Ai i thërret njerëzit të pendohen. Kjo është njohja e vërtetë (krh. 1 Tim. 2, 4; 2 Tim. 3, 7; Titit 1,1). Është jashtëzakonisht e vështirë të vendosësh për personin ose personat e treguar nga fraza që i ka marrë ata robër për të bërë vullnetin e tij. Më lart, ata të dy janë bërë të aplikohen për djallin. Interpretimi alternativ është se ata të skllavëruar nga djalli, e këmbëjnë atë shtet për një robëri të re 'në vullnetin e Zotit', për të cilin servitut të bekuar ata udhëhiqen 'nga shërbëtori i Zotit.

IV. **DITËT E FUNDIT** (3,1-17)

i. **Karakteristikat e tyre** (3, 1-9)

Duke vazhduar të përshkruajë kushtet që do të fitojnë në botën e ditëve të fundit (krh. I Tim. 4, 1) autori padyshim që ka në mend ditët që do të përfundojnë këtë epokë të tanishme, ditë që i paraprijnë menjëherë ardhjes së dytë të Krishtit. Në një kuptim më të gjerë, Pjetri, duke cituar profecinë e Joelit, mund të njoftojë në Rrëshajën se ditët e fundit 'kishin filluar (Veprat 2, 17). Karakteristikat këtu të përshkruara mund të thuhet atëherë, të zbatohen jo vetëm për 'epokën e fundit të kësaj bote', por për kohën e Palit, për Timoteun dhe për çdo periudhë pasardhëse të historisë

së Kishës (krh. 1 Gjn 2, 18). Shprehja herë e tmerrshme përmban brenda saj mendimin ‘kërcënim, rrezik’. Natyra e të këqijave të kataloguara janë sigurisht ato që do të krijojnë kushte të tilla për të krishterët. Ata janë kohë të tmerrshme, pasi ndikimi i tyre është i pafavorshëm për jetën shpirtërore dhe raste rreze të panumërta për fëmijën e Perëndisë. Jeta e të pabesëve është shpesh e korruptuar, dhe presionet e bëra mbi besimtarin janë si një përmblyje që shkon fort kundër tij. Më poshtë në v. 2-5 një listë e veseve që përbën një pamje të frikshme të një bote që i ka kthyer shpinën Zotit. Në një farë kuptimi, dy të parët, dashnorët e vetvetes dhe dashamirët e parave, janë mëkatet e prindërve nga të cilat kanë lindur gjithë pjesa tjetër e foshnjës së mjeruar. E para, më e “natyrshme” e mëkateve, kur vazhdon dhe lidhet me të dytën, e dëbon Zotin nga jeta. Aty ku “unë dhe imi” është parimi që fiton, mbetet shumë pak për të frenuar të këqijat këtu “të paraqitura në një seri të egër”. Përshkrimi është mjaft i qartë për të mos kërkuar amplifikim. Ajo arrin kulmin në një paralajmërim se këto gjëra mund të gjenden te personi fetar ortodoks, fetar – duke pasur një formë të perëndishmërisë, por duke mohuar fuqinë e saj (5). Aty ku jeta fetare konsiston vetëm në jashtë, duke mos njohur dinamikë shpirtërore, dera është e hapur për hyrjen e mëkateve të tilla si këto. Këshillat e qarta që Pali i jep Timoteut është kondensuar në paralajmërimin e shkurtër: Mos u bëni asgjë me ta.

Më pas, apostulli parashikon një situatë që mund të shfaqet lehtësisht. Duke mos lejuar të hyjnë në kishë, disa prej atyre që përshkruhen tashmë, me ankth për të mbushur mallrat e tyre të rreme fetare, krimbin rrugën e tyre në shtëpi (6). Kur hyjnë, ata përpiqen të ushtrojnë një ndikim tek gratë me mbresa, veçanërisht duke luajtur në vetëdijen e tyre të ndjeshme për mëkatet dhe mangësitë shpirtërore. Premtimet që ata mbajnë një njohuri më të thellë për të vërtetën, bejnë mashtrimet e tyre, të cilët në vend që të realizojnë këtë njohuri, vijjnë gjithnjë e më shumë nën ndikimin e këtyre njerëzve të paskrupull (krh. Tit. 1,11).

Një analogji historike është gjetur në tregimin e magjistarëve egjiptianë që kundërshtuan Moisiun. Asnjë referencë e drejtpërdrejtë për këta individë nuk gjendet në Shkrimin e shenjtë, megjithëse legjendat e lashta hebraike, të njohura për Timoteun, rrethuan ngjarjet e përshkruara në Dal. 7, 8-12. Paralelja nuk shtypet, megjithëse ofron

një ilustrim të dobishëm. Ata janë burra me mendje të privuar dhe besim të falsifikuar. Kuptimi i tyre është i prishur, dhe si pasojë, besimi që ata mbajnë është i rremë. Ndërsa magjistarët e faraonit ishin të ekspozuar në tallje të publikut, kështu që këta mësues së shpejti duhet të zbulohen si nxitës, karriera e tyre do të jetë jetëshkurtër ..

ii. **Masat mbrojtëse** (3, 10-17)

Sidoqoftë, nga emfati ju duket se është me një masë lehtësimit që Pali kthehet nga kjo recitim i zymtë për t'iu drejtuar vetes shokut të tij. Edhe një herë Timoteu kujtohet për atë jetë dhe karrierë për të cilën ai nuk është i huaj. Ai jep një shembull të dukshëm që ai të kopjojë. Pali së pari rendit parimet që kanë rregulluar jetën e tij (10). Ai i ka dhënë vetes mësimdhënie. Përcaktimi i qartë i doktrinës së krishterë të apostullit përbënte kontributin e tij kryesor në jetën e Kishës. Mënyra ime e jetës, pretendon ai, pa pavdekësi, ka dëshmuar për të vërtetën e mësuar. Qëllimi im do të kujtojë atë beqare që mbizotëroi gjatë gjithë jetës së Palit. Vegimi qiellor nuk ishte harruar dhe mos iu bindur kurrë. Besimi, durimi, dashuria, qëndrueshmëria vazhdojnë të përcaktojnë karakterin që i është vendosur Timoteut si model. Ndërsa një zejtar demonstroi teknikën e përsosur për nxënësin e tij, dhe e bën atë të vëzhgojë dhe imitojë, dhe megjithatë nuk mendohet kurrë fajtor për egotizëm, kështu që Pali është i lirë nga të gjitha gjurmët e këtij faji, pasi ai kujton Timoteun për këto thelbësore.

Lista e cilësive në v. 10 vazhdon në v. 11 me persekutime, vuajtje, dhe në një kuptim këto mund të vlerësohen po aq sa rezultat i qëllimit personal sesa pjesa tjetër. Shembulli që ai ka dhënë konsiston në vendosmërinë e tij për të vazhduar punën e tij për Zotin pavarësisht vuajtjeve që kjo duhet të sjellë në mënyrë të pashmangshme. Pali përzgjedh për të përmendur ato raste që ndodhën menjëherë përpara kthimit të Timoteut në fe, dhe të cilat ndoshta ndikuan thellësisht në atë kohë. Pali gëzohet të shtojë megjithatë Zoti më shpëtoi nga të gjithë ata. Në njërin anë ai inkurajon Timoteun me këtë fjalë, dhe nga ana tjetër vazhdon ta paralajmërojë atë se secili që është i vendosur të jetojë një jetë e devotshme, duhet të parashikojë përndjekje (krh. Vap 14, 22; 1 Sel. 3, 4). Kjo do të ndodhë sepse burrat e këqij dhe shtytësit

(krh. v. 8) do të shkojnë nga e keqja në keq, e gjithë situata do të përkeqësohet ndërsa burrat mbahen së bashku, dhe do t'i çojnë të tjerët në një rrugë të mashtrimit në rritje. Mbrojtja e shërbëtorit të Perëndisë është të përmbaheni me këmbëngulje të vërtetën e dhënë nga miq të besueshëm dhe të mbështetur në Shkrime. Fjalët fillestare të v. 14 përputhen me ato të v. 10 dhe Pali tani i bën thirrje Timoteut të vazhdojë në atë që keni mësuar dhe të jeni bindur. Dënimet nuk duhet të kufizohen lehtë, për dy arsye. Së pari, për shkak të personave që i mësuan këto të vërteta; A nuk ishin ata udhëzues të besueshëm, njerëz të shtatit shpirtëror dhe të jetesës së shenjtë? Apeli ka të ngjarë kryesisht për Loidën, Eunikën dhe Palin vetë ai do të këshillohej keq të braktiste mentorët e tillë për të ndjekur krismat e fundit fetare. Së dyti, sepse të vërteta të tilla mbështeten në themelin e Shkrimeve. Nga vitet e tij të hershme Timothy ka njohur Shkrimet e Shenjta (15). Loida dhe Eunika kishin marrë pjesë në këtë. Këto Shkrime, thotë Pali, janë burimi i gjithë inteligjencës shpirtërore dhe të çojnë drejt shpëtimit pasi Krishti Jezus, subjekti i tyre, është pranuar nga besimi. Kujtesa e zhdrejtë e përvojës së tij personale ka për qëllim të stimulojë besimin e Timoteut në besueshmërinë e mesazhit biblik.

Seksioni përmbillet me një deklaratë në lidhje me natyrën dhe vlerën e Shkrimeve. Apostulli merret vetëm me DhV, por parimi që ai shqipton ka zbatimin e tij të dukshëm për tërë Shkrimet e Shenjta. Një debat i konsiderueshëm është përqendruar rreth fjalës hyrëse të v. 16, nëse duhet të jepet e gjithë Shkrimi është i frymëzuar nga Zoti ose “Çdo shkrim i frymëzuar ka përdorimin e tij”. Vështirësia lind nga mungesa e “është” në tekstin grek. Nëse fjala Shkrim i jepet kuptimi më i kufizuar i saj i Shkrimit të Shenjtë, që është kuptimi i përgjithshëm që i është dhënë asaj në DhR dhe ajo që i përshtatet mirë vargjeve të mëparshme, atëherë vetëm e para shpreh në mënyrë adekuate të vërtetën. Nëse fjala greke greqisht merret për shkrime në përgjithësi, atëherë jo vetëm që formulimi i përkthimit të dytë është i saktë, por i nevojshëm, dhe duke pasur parasysh këtë kuptim, i pari do të ishte i gabuar. Hapësira ndalon shqyrtimin e gjerë të këtij problemi të shqyrtimit. Për sa i përket shprehjes që i dha Shpirt Zotit (gr. *theopneustos*) mendimi i përcjellë është se shkrimet në shqyrtim janë ‘produkt i Shpirtit krijues të Zotit’.

Pika që Pali duket se po bën është se Timoteu, i sigurt për natyrën e frymëzuar të Shkrimeve, mund të mbështetet në të që është ‘fitimprurës’. Ky fitim qëndron së pari në faktin se ai është burimi i mësimdhënies (‘doktrina’). Është baza dhe prova e besimit të vërtetë të krishterë. Refuzimi jep të kuptohet që jo vetëm që tregon gabim, por është gjithashtu agjent që përdoret për hedhjen poshtë të tij. Pas përgënjeshtërimit, vjen nevoja për të treguar korrigjimin e duhur të rrugës. Për më tepër, është në gjendje të mbajë një njeri të qëndrueshëm në këtë stërvitje drejtësie. Produkti përfundimtar është se njeriu i Zotit (kh. 1 Tim. 6, 11) mund të jetë i pajisur plotësisht (“efikas”), për çdo punë të mirë, i barabartë me çdo mundësi që mund të lindë për të marrë pjesë në vepra të mira.

V. UDHËZIME PËRFUNDIMTARE (4,1-22)

i. Një mandat solemn (4, 1-5)

Pali ka disa fjalë përfundimtare të nxitjes për t’i dhënë Timoteut. Vetë fakti që ata adresohen nga një duke parashikuar martirizim ndaj një kolegu të ri, mbi të cilin së shpejti do të marrin përgjegjësi të mëdha, u jep atyre një ajër të gravitetit. Solemniteti i tyre theksohet më tej nga mënyra e prezantimit të tyre – unë ju jap këtë mandat (gr. *diamartyromai*, krh. 1 Tim. 5, 21). Nuk është një shprehje që Pali merr lehtë mbi buzët e tij, ai e shqipton atë në prani të Perëndisë dhe të Krishtit Jezus. Ai flet si një i përgjegjshëm për fjalët e tij dhe i referohet gjykimit. Edhe Timoteu duhet të pranojë që ato janë urdhra të bëra me autoritetin e qiellit dhe se do të kërkohet llogari prej tij nga Krishti Jezus që do të gjykojë të gjallët dhe të vdekurit për shlyerjen e tij të këtyre detyrimeve. Pali akoma e forcon apelin e tij duke kujtuar Timoteun për paraqitjen e Shpëtimtarit dhe mbretërinë e tij që do të përvetësojë. Jeta duhet të jetohet dhe të bëhet shërbimi në perspektivën e këtyre ngjarjeve të lavdishme.

Për detyrën e pesëfishtë që është dhënë Timoteut, e përcjellë me urdhër të qartë, predikimi ose predikimi i Fjalës është themelore. Aq është thelbësore kjo që ai nuk duhet ta konsiderojë asnjë rast si të pasaportë. Ai duhet të përdorë një qasje të larmishme – të saktë, qortojë dhe inkurajojë; kështu, siç jepet shpesh të kuptohet, duke iu drejtuar vetes arsyen, ndërgjegjen dhe vullnetin. Burrat mund të jenë të ngadalshëm për të mësuar, provokues në refuzimin e mesazhit; ai duhet

të tregojë durim të madh dhe predikimi i tij nuk duhet të ndahet nga udhëzimet e kujdesshme.

Situata e parashikuar nga apostulli (3, 4) e bën përmbushjen e këtyre drejtimeve dyfish të rëndësishëm. Doktrina e shëndoshë do të refuzohet, kërkesat e saj janë shumë të mëdha. Përkundrazi, burrat me veshë kruajtës, që dëshirojnë thjeshtë të argëtohen, do të mbledhin rreth tyre një numër të madh mësuesish që do t'u tregojnë atyre vetëm atë që duan të dëgjojnë. E vërteta do të mësohet akoma, por ata do t'i heqin veshët prej saj, duke preferuar t'i kthejnë mënjane mitet (krh. 1 Tim 1,4; 4,7, Tit 1,4).

Pas kthimit të Timoteut (5a; krh. 3, 10.14), Pali i kërkon që të mos mashtrohet nga kjo gjendja e punëve; përkundrazi ai duhet të qëndrojë i patundshëm, i gatshëm të vuajë nëse ka nevojë. Përgjegjësia e tij është të bëjë punën e ungjilltarit. Ndërsa formulimi mund të nënkuptojë që ungjilli nuk është duke u përdorur për dhuntinë specifike siç është e shënuar në Ef. 4, 11 megjithatë, nxitja konsiston në më shumë se sa detyra që i ngarkohet çdo të krishteri për të përhapur ungjillin. Një urdhër i shkurtër por gjithëpërfshirës, që përmbush të gjitha detyrat e shërbesës suaj, përfundon paragrafin.

ii. **Rrethanat dhe perspektivat e Palit** (4, 6-18)

Përsëri, tërheqja e Palit ndaj Timoteut përforcohet nga shembulli i tij, por këtu graviteti i pozitës së tij, i përshkruar qartë, i jep asaj pikë dhe forcë. Mendimet morbide ose frika shqetësuese mungojnë plotësisht pasi Pali me besim flet për vdekjen e tij duke përdorur imazhe si të lumtur dhe triumfues. Nga frazat e zgjedhura për të përshkruar vdekjen që vlerësohet si e menjëhershme, e para është një fli njomëse (krh. Fil. 2, 17). Ai shprehet se jeta e tij do të derdhet si një fli njomëse në një altar flijimi. E dyta, koha ... për largimin tim, nuk ka lidhje me imazhin e një anijeje për të peshuar spirancën, ose një ushtar që përgatitet të ngrëjë fushimin (krh. Phil 1,23).

Rishikimi i jetës së tij për Perëndinë apostulli mund të pretendojë se e ka përmbushur shërbesën e tij. Lufta e mirë shpesh mendohet se përfaqëson ndeshjen e mundjes, me garën që vazhdon metaforën e konkursit atletik. Kam mbajtur besimin se mund të korrespondojë me

referencat e mëparshme për ruajtjen e depozitave (krh. 1 Tim. 6, 20; 2 Tim 1,12, 14). Tensioni i përsosur i përdorur në secilin rast mbart ndjenjën e përfundimit. Për Palin, fundi i jetës sjell një besim të qetë se me luftën e gjatë, kursi mbeti deri në fund, administrimi i hequr denjësisht, ekziston në shpërblim ... kurora e drejtësisë. Kurora vështirë se mund të përshkruaj një shpërblim që konsiston në drejtësi, ashtu siç jepet drejtësia në përgjigje të besimit vetëm, megjithëse shprehja mund të nënkuptonte kurorën që është shpërblimi i drejtësisë. Ndoshta, nga pikëpamja është një kurorë e drejtë, domethënë një shpërblim i qëndrueshëm dhe i drejtë. Do të pritet nga Zoti, gjykatësi i drejtë. Asnjë drejtësi nuk mund të shpresohet nga gjykatësi i tij tokësor; por atë ditë të vlerësimit përfundimtar në shfaqjen e Krishtit, thotë Pali, nuk do të jem vetëm në marrjen e një shpërblimi. Një kurorë do të jetë fati – të gjithë jeta e të cilit është kontrolluar nga perspektiva e shfaqjes së tij (krh. v. 1).

Me v. 9, apostulli u drejtohet kërkesave personale. Më parë në letrën (1, 4) ai kishte shprehur dëshirën e tij për të parë përsëri Timoteun, dhe tani kjo është kristalizuar në një kërkesë specifike dhe urgjente, një gjë e cila përsëritet në v. 21. Pjesa më e madhe e asaj që ka shkruar Pali ishte hedhur qartë duke shkruar në rast se vdekja e tij duhet të ndërhynte përpara se Timoteu të mund të përfundonte udhëtimin për në Romë, por kjo nuk e bën vizitën të panevojshme. Pali është i vetmuar. Disa faktorë kanë kontribuar në vetminë e tij. Dema. . . më la në baltë: Megjithëse më parë një bashkëpunëtor (Kol. 4, 14; Phm. 24) Dema kishte gjetur tërheqjen e kësaj bote shumë të madhe, veçanërisht kur krahasohej me rreziqet dhe privacinë e jetës me Palin. Përdorimi i foljes të dashur (v. 10) jep të kuptohet një kontrast të qëllimshëm midis Demës dhe të gjithë atyre që ‘e kanë dashur kthimin e tij’ (v. 8), dhe midis kësaj epoke të sotme dhe ditës së shfaqjes së Tij. Pa lexuar shumë në këtë veprim të Demës, është e qartë se Pali e ndjeu mashtrimin e tij me zemër. Krescencin dhe Titin Paul ka, me shumë mundësi, dërguar vetëmohim në punën misionare, i pari në Galati, ndonjëherë i konsideruar si Francë, dhe i dyti në Dalmaci. Si rezultat, vetëm Luka është me mua (11). I fundit nga grupi i njerëzve besnikë që kishin shoqëruar Palin në udhëtimet e tij të gjera, ai ende shërben me

besnikëri te apostulli i moshuar. Marku e kishte bërë ‘mirë’ (Kol 4, 10) dhe Pali përveç që nuk pranoi të mbante dështimin e kaluar kundër tij, me madhështi shkruan për të si të dobishëm për mua në shërbesën time dhe i kërkon Timoteut që ‘të merrte Markun dhe ta sillte me vete’ . Duke vazhduar emrat e atyre që janë dërguar diku tjetër, Pali thotë se Tikiku, një shok i besueshëm dhe një mbajtës i letrave të shpeshta, është dërguar në Efes. Ai ndoshta mund të ketë qenë bartësi i kësaj letre, si dhe personi që ka për qëllim të çlirojë Timoteu nga posti i tij për vizitën e tij në Romë. E vetmuar dhe në burg, me vizatimin e dimrit (krh. V. 21), Pali kujton mantelin, një rrobë të madhe, të ngjashme me pelerinën, e cila kishte mbetur me Karpin në Troadë (13). Ai ndoshta ndjen ndjenjën e nevojës së stimulit mendor dhe shpirtëror që do të siguronin lëvizjet dhe pergamenat. Këto kërkesa personale vërtetojnë vërtetësinë e letrës.

Duke lëvizur me shpejtësi nga një çështje në tjetrën, Pali paralajmëron Timoteun e Aleksandrin farkëtarin (14). Sido që të jetë në gjyqin e tij si dëshmitar i prokurorisë, ose në ndonjë rast më të hershëm si ai që kishte kundërshtuar të vërtetën që shpalli Pali, Aleksandri i kishte bërë apostullit një dëm të madh. Jo personalisht hakmarrës, Pali ia lë Zotit që ta shlyejë atë (Ps. 62,12; krh. Rom. 12, 19), por shton menjëherë një paralajmërim të kuptimit të zakonshëm për Timoteun që të mos largohet nga rruga e tij. Nuk është e mundur të identifikohet ky Aleksandër me asnjë nga burrat me atë emër të përmendur te Veprat. 19, 33, 34 dhe 1 Tim 1, 20.

Shprehja mbrojtja ime e parë është vlerësuar nga disa si përshkruese e një gjykimi të hershëm. Kjo mundëson që interpretimet kryesore të v. 17 të interpretohen se i referohen veprimtarisë së mëtejshme misionare. Sidoqoftë, duket shumë më e mundshme që ‘mbrojtja e parë’ ka të bëjë me dëgjimin paraprak me të cilin ishte hapur gjyqi i Palit. Askush nuk kishte dalë me këtë rast për ta mbështetur. Zhgënjimi por jo hidhërimi është i dukshëm pasi ai kujton përvojën. Kujtimi i lutjes së Krishtit (Lk. 23, 34) dhe fjalët e Shjefnit (Vap. 7, 60) janë fjalët e Palit – mos ndoshta nuk mbahet kundër tyre. Dështimi i tyre hedh në lehtësim besnikërinë hyjnore të përçaruar me fjalë, por Zoti qëndroi në anën time. Kjo kishte rezultuar në një forcim

të brendshëm, në mënyrë që rasti të dëshmonte një mundësi për të shpallur mesazhin ... plotësisht. Duket sikur Pali e shikoi përsëri këtë përvojë si kulmin e shërimit të tij të ungjillit publik, dhe nëse termat në të cilat ai e përshkruan atë janë disi ekstravagante, kjo është e kuptueshme nëse ato në fakt i referohen ‘dëshmitarit të lindur kur në gjyq më parë Nero, sundimtari i tërë botës pagane ‘Referenca për të shpëtuar nga goja e luanit përshkruan kënaqësinë e Palit për rezultatin e favorshëm të dëgjimit paraprak të çështjes së tij. Sidoqoftë, ai është i vetëdijshëm se martirizimi nuk është larg (68), dhe kështu në varg 18 mendimet e tij kthehen në ruajtjen shpirtërore dhe në mbretërinë qiellore. Ai pohon besimin e tij te Zoti dhe shpërthen në një doksologji që i atribuohet lavdisë së Krishtit përherë e përgjithmonë.

iii. **Përfundimet përshëndetëse** (4, 19-22)

Pali shton përshëndetje për miqtë e tij dhe bashkëpunëtorët e palëkundur Priska dhe Akulli, dhe familjen e Oneziforit (shiko shënimin është 16, 18). Timoteu është i informuar për faktin se Erasti, një mik i ndërsjellë, qëndroi në Korint dhe se sëmundja e Trofimit kishte bërë të nevojshme që ai të linte pas në Milet. (Kjo është mjaft interesante, ka ndodhur përkundër pranisë së një mjeku dhe një apostulli në kompani!) Por gjithçka shton vetminë për Palin, dhe kështu ai përsërit kërkesën e tij, Bëni maksimumin për të arritur këtu para dimrit, referencës së shtuar për afrimi i dimrit duke e bërë lutjen e tij edhe më urgjente.

Pali përcjell disa përshëndetje të mëtejshme personale në të cilat bashkohen të gjithë vëllezërit, dhe pastaj përfundon me një lutje për Timoteun, Zoti qoftë me ju. Pjesa e fundit e bekimit është e njëjtë me atë që mbaron shkronjën e parë, përemrin shumë të përdoret edhe atje. Mund të përvetësohet nga të gjithë ata që lexojnë letrën – Hiri qoftë me ju.

LETRA DREJTUAR TITIT

I. PËRSHËNDETJE (1, 1-4)

Të paraqitura në mesin e shumë çështjeve praktike me të cilat autori merret në këtë letër janë tre deklaratat të shkurtra, por më të vlefshme doktrinale. Ato ndodhin të bien një në secilin kapitull, i pari duke u kombinuar me përshëndetjen e hapjes.

Përcaktimi i Palit për veten e tij si një shërbëtor i Perëndisë është unik, megjithëse ai i referohet vetes diku tjetër si ‘skllavi i Jezu Krishtit’. Një njeri i lirë dhe krenar për këtë, ai megjithatë lavdëron në lidhjen e tij me Mjeshtrin e tij qiellor. Përsëri, ai përmend apostullimin e tij.

Shprehja “sipas” ka të ngjarë të përçojë mendimin – në interes të “,” për të promovuar “ose” për të siguruar “, ose” për më tej “. Objekti para tij është përshkruar, pra, si promovim i besimit të të zgjedhurve të Zotit dhe mund të përfshijë si sjelljen në besim të atyre të zgjedhur të Zotit dhe zhvillimin e besimit në ata tashmë njerëzit e Tij. Ai gjithashtu përfshin udhëheqjen e këtyre drejt njohjes dhe kapjes të së vërtetës. Kjo njohuri, në lidhje me dhe prodhon devotshmëri, qëndron në kontrast të theksuar me v. 16. Qëllimi përfundimtar për ta dhe për të, është shpresa e jetës së përjetshme. Kjo padyshim që vepron si një nxitje e fuqishme në punën e tij, sepse është një shpresë jo e paqartë ose e pasigurt, por e bazuar në qëllimet e qëndrueshme të Zotit, i cili nuk gënjen. Një antitezë e kretasve të gënjyer ndoshta është menduar (12).

Mesazhi që sjell Pali kishte origjinën e tij “para kohërave të përjetshme”, por u shpall në kohën e tij të caktuar, në mishërimin dhe vetë-zbulesën hyjnore që u prezantua më pas. E vërteta u zbulua dhe deklaratat e saj iu besua apostullit. Në secilën nga Letrat baritore ai gëzohet për këtë privilegj ((1 Tim 1,11; 2 Tim 1,11)), dhe këtu ai e përshkruan atë, si në 1 Tim 1,1, për urdhrin e drejtpërdrejtë të Zotit.

Paragrafi fillestar nuk formon, pra, një përshëndetje të thjeshtë apostolike, por një studim madhështor të qëllimit të madh që përfshin epokat, të cilat Pali si shërbëtor i Zotit dhe një apostull i Jezu Krishtit u thirr për të përparuar.

Adresa te Titit në v. 4 tregon se ai ishte sjellë në besim përmes Palit (krh. 1 Tim. 1, 2). Mund të nënkuptojë gjithashtu se ai po shfaqte ato tipare shpirtërore që e shënojnë atë si një pasardhës të vërtetë të apostullit. Disa referenca për Titin në 2 Korintasve e portretizojnë atë si me të vërtetë një djalë të vërtetë në besimin tonë të përbashkët. Ndryshimi nga titulli ‘Krishti Jezus, Zoti ynë, i cili ndodh në pasazhe paralele diku tjetër, tek Krishti Jezu, Shpëtimtari ynë, pranon me theksin këtë letra vendos rolin e Zotit si Shpëtimtar. Kur përdoret për Atin dhe Birin, shprehja mund të jetë zgjedhur me qëllim të inkurajimit të Titit pasi ai përballet me një situatë jashtëzakonisht të vështirë në Kretë.

II. **PLEQTË** (1, 5-16)

i. **Emërimi, kualifikimet dhe përgjegjësitë e tyre** (1, 5-9)

Përshtypja e krijuar nga fraza që ju la në Kretë është se Pali dhe Titi kishin punuar së bashku në ishull kur apostulli e ndjeu të nevojshme të vazhdonte me udhëtimet e tij. Është e pamundur ta përshtatësh këtë në thirrjen e shkurtër në Kretë të raportuar te Veprat. 27, 7-8, kështu që supozohet se kjo vizitë është bërë pas lirimit nga burgimi i parë romak. Çështjet në kishat në Kretë ishin larg nga të kënaqshme, por Pali nuk mund të qëndronte më. Ai i dha këshillë Titit në lidhje me renditjen e jetës në kishë dhe, pasi e la atë, tani shkruan për të konfirmuar udhëzimet e tij me gojë dhe për t’i dhënë Titit një fjalë autorizuese për ekzekutimin e këtyre detyrave. Kishat pa pleq të caktuar siç duhet, Pali i konsideron si ‘të meta’. Sidoqoftë, duhen vërejtur dy gjëra:

(a) që pleqtë nuk janë të domosdoshëm për ekzistencën e kishave, dhe

(b) që në përputhje me këshillat që ai kishte dhënë diku tjetër (1 Tim. 3, 6; 5, 22) Pali nuk pranoi nga veprimi i parakohshëm në bërjen e emërimeve. Tani Titi duhet të zgjedhë dhe emërojë pleq në çdo qytet. Apostulli specifikon nevojën për një shumicë pleqsh dhe caktimin e caktuar të tyre. Ai më pas vazhdon të rendisë cilësitë e kërkuara (shiko shënimet në 1 Tim. 3, 2-7). Në jetën e tij familjare, i moshuari duhet të tregojë besnikëri ndaj gruas së tij dhe të ushtrojë disiplinë shpirtërore ndaj fëmijëve të tij. Shprehja “Fëmijë besnikë” mund të përfaqësojë

tekstin me saktësi më të madhe se sa më i kufizuari, fëmijët e të cilëve besojnë. Në këtë fushë ai duhet të jetë i paturpshëm, si edhe në kishën ku, si mbikëqyrës, i është besuar administrimi i punës së Zotit. Pesë kërkesat negative që pasojnë (7), rendisin gabimet që mund të kenë vazhduar me lehtësi të të krishterët kretas, të cilët, akoma, nuk kishin kapërcyer dobësitë e temperamentit të racës së tyre, një rrezik që ekziston në çdo epokë. Pali vazhdon në v. 8 për të numëruar cilësitë që duhet të kishin zëvendësuar veset e listuara. Ai saktëson gjithashtu, që mbikëqyrësi duhet të qëndrojë fort në mesazhin e besueshëm, dhe në këtë këmbëngul se kërkohet që ai të ketë jo vetëm një kontroll të fortë të besimit, por edhe një respekt të vendosur ndaj tij në sjellje. Kjo e pajis dhe e kualifikon atë të udhëzojë në doktrinë të shëndoshë, dhe gjithashtu të merret me ata që e kundërshtojnë atë.

ii. **Thirrja e tyre për të kontrolluar mësimin e rremë** (1, 10-16)

Domosdoshmëria për standardet e larta të kërkuara nga pleqtë tani shihet në këndvështrimin e duhur pasi Pali përshkruan personazhet, veprimtaritë dhe mësimet e atyre që kundërshtojnë punën e Zotit (10-16). Në kundërshtarët kryesorë duket se janë anëtarë të kishës, sepse Titit i kërkohet t'i heshtë ata (ii), dhe Pali shpreh shpresë se duke u qortuar ashpër ata do të jenë të shëndoshë në besim (13). Sidoqoftë, prapa tyre ishin mësuesit që propagandonin mitet hebreje, burra që kundërshtojnë të vërtetën (t4). Anëtarët e grupit të mëparshëm që përshkruhen si njerëz rebelë, flasin për autoritetin e fjalës së Zotit dhe mësuesit e Tij të emëruar. Ata flasin lirshëm, por pa përfitime (krh. 1 Tim. 1, 6; 2 Tim. 2, 16), sepse ata janë mashtrues. Të krishterët hebrej formojnë pjesën më aktive të këtyre disidentëve, ndoshta sepse trashëgimia e tyre kombëtare prodhoi në to një ndjenjë epërsie, ose për shkak të lirisë që kishin mësuar në sinagogë në çështje të tilla. Është e mundshme që teknika e këtyre burrave ishte e ngjashme me atë të përshkruar në 2 Tim. 3, 6, pra qarkullimi privat i herezisë. Sigurisht që efekti prishës i mësimin të tyre ishte veçanërisht i dukshëm në mesin e familjeve të krishtera. Duke zbuluar se ata i nënshtroheshin së vërtetës për të financuar, Pali i hedh poshtë motivet e tyre si mercenarë dhe e

shkruan mesazhin e tyre si gjëra që nuk duhet të mësojnë. Ai vazhdon të shtojë se duke qenë kretas ata nuk janë veçse karakteristika kombëtare. Për t'i përshkruar këto, Pali citon me takt një nga profetët e tyre. Këto rreshta, që i atribuohen Epimenidit (në një kontekst nga i cili merret një citat tjetër në Veprat e Apostujve 17, 28a), shprehin një aktgjykim me të cilin Pali plotësisht pajtohet. Deklarata e tij nënkupton një mendim të bazuar në një përvojë personale dhe jo shumë të lumtur. Qëllimi i trajtimit të këtyre burrave që apostulli tani rekomandon, është një pozitiv, gjegjësisht rikthimi i tyre në shëndetin shpirtëror.

Burimi i dyfishtë i mësimi të rremë thuhet se janë mitet hebreje (krh. 1 Tim 1,4), dhe urdhërat e atyre që hedhin poshtë të vërtetën (krh. Kol. 2, 21, 22). Ishte ndoshta kjo amalgamë e rregullave hebraike dhe asketizmit gnostik që e shtyu Palin të citojë parimin e shqiptuar nga Jezui (15 a, krh. Lk 11, 41). Konkluzion këtu është se pastërtia morale nuk ndikohet nga pyetjet ceremoniale. Këta njerëz janë të korruptuar në jetë, sepse nuk besojnë në zemër. Pretendimi i tyre pretendues për të njohur Zotin, një shprehje që nënkupton një origjinë gjysmë hebreje, gjysmë gnostike, nuk ka asnjë bazë për shkak të veprimeve të tyre që ata e mohojnë atë. Pali e përshkruan përshkrimin e tij për ta me tre epitete të rreptë, të neveritshëm, të pabindur, të padobishëm (të papërshtatshëm për të bërë ndonjë gjë të mirë, krh. 2 Tim. 2, 21; 3, 17).

III. **SJELLJA E KRISHTERE** (2, 1-3, 11)

i. **Grupe të ndryshme** (2, 1-10)

Kretasit mund të jenë gënjeshtarë, dhe disa nga besimtarët thjesht folës, por ju, i shkruani Palit Titit, duhet të mësoni atë që është në përputhje me doktrinën e shëndoshë. Kjo është një kërkesë e përsëritur në Letrat baritore (psh. 1, 9; 1 Tim 1,10), por theksi që Pali bën këtu është që Titi duhet t'i udhëzojë ata në sjelljen që përputhet me besimin. Pali rekomandon që gjatë bërjes së këtij Titi të drejtohet veçmas grupeve të ndryshme.

Burrat e moshuar (2) për shkak të pjekurisë së pritshme prej tyre, duhet të shënohen nga përmbajtja, serioziteti i opinionit dhe vetë-kontrolli. Mbiemri i vetë-kontrolluar (ge. *sophron*) ndodh në 1, 8 në lidhje me mbikëqyresit dhe kjo cilësi kërkohet gjithashtu nga tre prej

grupeve që pasojnë, dhe nga të gjitha në v. 12. Rëndësia e kësaj kërkesë në këtë letër, dhe në ato për Timoteun (1 Tim. 2, 9, 15; 3, 2; 2 Tim. 1, 7), tregon rëndësinë që apostulli i kushtoi asaj. Është ‘i përkurmë’ (vv. 2, 5, 6,) të cilët janë të vetëkontrolluar (2, 5, 6), kështu që me mendime dhe pasione të mbajtura në kontroll sjellja e tyre rezultante është ‘e ndjeshme’ (2, 5). Këto virtyte të përgjithshme, Pali shton cilësitë e krishtera të besimit, dashurisë dhe qëndrueshmërisë, dhe këto nuk duhet të ishin degjeneruar me vitet që kaluan, por të jenë akoma të shëndosha. Qëndrueshmëria nuk është aq shumë një zëvendësim i hope shpresës ‘në treshe, por është ai aspekt i shpresës që kërkohet nga të moshuarit.

Gratë e moshuara (3) duhet të jenë nderuese në dëbim, jo vetëm në kishë, por përgjithësisht; sjellja e tyre duke zbuluar se ata e konsiderojnë çdo pjesë të jetës si të shenjtë. Urdhrat negativë mund të nënkuptojnë një lidhje midis mëkatit shkatërrues të shpifjeve dhe efektit lirues të gjuhës së verës. Thashethemet e pamenduara në raste shoqërore mbetet një e keqe mbizotëruese. Rreziku duhet të tejkalohet nga pushtimi me udhëzime private në atë që është e mirë dhe nga njohja e detyrës së tyre për të trajnuar gratë e reja si me fjalë ashtu edhe me shembullin.

Gratë e reja (4, 5), në karakter, duhet të jenë të vetë-kontrolluara (shiko shënimin në v. 2) dhe të pastër. Rekomandimet kryesore të Palit për ta kanë të bëjnë me përgjegjësitë e tyre në shtëpi. Ata do të jenë të përkushtuar ndaj burrave dhe fëmijëve të tyre, që të jenë të zënë në shtëpi meqenëse ata e njohin shtëpinë si sferën e tyre kryesore dhe llojin. Dhënë një dinjitet të ri nga ndikimi gjallërues i ungjillit, ata nuk duhet të abuzojnë me lirinë e tyre, por t’u qëndrojnë burrave të tyre (krh. Efes. 5, 22; Kol. 3, 18). Do dështim në këto çështje do të ekspozojë fjalën e Zotit për përbuzje nga bota.

Të rinjtë (6), Titi duhet të inkurajojë (‘këshillojë’ sesa ‘kërkesë’) që të jenë të vetë-kontrolluar (gr. *sophronein*, cf. v. 2 shënim). Përsëri zotërimi personal i vetvetes konsiderohet të jetë një cilësi thelbësore.

Pason këshilla për Titin vetë (7, 8), por këshillat e dhëna kanë rëndësinë e tij për të gjithë drejtuesit dhe mësuesit në Kishë. Që puna e tij të jetë efektive duhet të mbështetet nga një jetë e cila është një shembull.

Për më tepër, mësimi i tij duhet të transmetohet me integritet. Është thelbësore që të mos ketë një motiv të lodhur, siç është përfitimi personal, dhe as metodë e pajetë (krh. 2 Kor. 4, 2). Mësuesi gjithashtu duhet të karakterizohet nga serioziteti. Ky qëndrim ndaj detyrës së tij duhet të burojë nga dinjiteti i vetëdijshëm i thirrjes së tij, dhe megjithatë të jetë i lirë nga ndikimi. Nëse në këto standarde ai shton fjalimin e cila është e shëndoshë, e cila nuk lë asnjë vrimë të mundshme për censurë, atëherë çdo kundërshtar do të turpërohet në heshtje (krh. Veprat 4, 13-14).

Skllëverit (9, 10) përbëjnë një klasë të veçantë në lidhje me të cilën apostulli këshillon Titin (krh. 1 Tim. 6, 1). Dorëzimi për të cilin ata janë urdhëruar të tregojnë duhet të tregohet me një përpjekje të sinqertë ‘për të dhënë kënaqësi në çdo aspekt. Kjo duhet të lindë nga një frymë bashkëpunimi, sepse ata nuk do të flasin prapa. Pali e parashikon skllavin në situatën e tij të zhvendoset në racionalizimin e spikatur të larkenisë së imët, dhe për këtë arsye shton fjalët – të mos vjedhësh. Përkundrazi, ndershmëria absolute duhet të jetë standardi i tij. Për arsyet negative në vv. 5b, 8b të cilat mbështesin këshillimet e tij të mëparshme, apostulli tani shton një pozitiv (10b). Nëse këta skllëver janë të bindur ndaj këshillës së tij ‘ata do të shtojnë shkëlqim në doktrinën e Zotit, Shpëtimtarit tonë’.

Nuk mund të ketë një qëllim më të lartë se kjo.

ii. **Një apel për hirin e Zotit** (2, 11-15)

Pasi ka përshkruar ‘gjërat që i përshtaten doktrinës së shëndoshë’, Pali tani i drejtohet doktrinës që bën kërkesën. Nuk mund të ketë ndarje midis të dyve, dhe kjo e dyta nga tre pasazhet e mëdha doktrimore të letrës jepet si impuls dhe arsye për të gjithë devotshmërinë praktike.

Shkrimtari së pari i referohet asaj më imponuese të të gjitha motiveve – hirit të Zotit. Kjo ndërhyrje spontane e dashur e Zotit në histori ka siguruar shpëtim për të gjithë njerëzit. Hiri që shihet si një mësues që na mëson, kërkon, negativisht, që të heqim dorë nga pabesia dhe pasionet e kësaj bote, që kemi bërë me të gjitha ‘sjelljet e devotshme’ dhe ato dëshirat që janë mbizotëruese në botë që nuk e njohin Zotin. Pozitivisht, kërkon që sjellja e të krishterit në këtë epokë

të tanishme të shënohet nga vetëkontrolli personal, drejtësia në lidhje me të tjerët dhe devotshmëria.

Hiri që u shfaq do të gjejë përsosmërinë e tij në shfaqjen e lavdishme të Krishtit. Të dyja njësoj janë stimuj të fuqishëm për jetën e vërtetë të krishterë, sepse e para promovon një përgjigje mirënjohjeje ndërsa e dyta stimulon ndjenjën e pritshmërisë, të theksuar nga pjesëmarrja ‘duke pritur’. Teksti që deklaroi shpresën e vërtetë të besimtarit për shfaqjen e lavdishme të Zotit dhe Shpëtimtarit tonë të madh, Jezu Krishti jep dëshmi tërheqëse për hyjninë e Krishtit. Prania e vetëm një artikulli të caktuar ka efektin e lidhjes së të dy titujve. Për më tepër, askund në NT nuk ka ndonjë aluzion të paraqitjeve të veçanta të Atit dhe të Birit. Nuk është përdorur as mbiemri i shkëlqyeshëm i Atit. Siç u zbulua Krishti hiri i Zotit (11), kështu ai do të jetë shfaqja e lavdisë së Zotit.

Bëhet një apel i fundit, kësaj radhe për veprën e shëlbimit të Krishtit. i cili e dha veten për ne: Këto fjalë të thjeshtësisë së tepërt, por një thellësi e padurueshme, tregojnë për çmimin që përfshihen te burrat që shpërblejnë (krh. 1 Tim. 2, 6). Puna ishte vullnetare, zëvendësuese dhe pafundësisht e kushtueshme. Qëllimi i tij i deklaruar duhet të konsiderohet se ka një aspekt të dyfishtë, përkatësisht arritjen e Krishtit, dhe detyrimin e të krishterit.

(a) për të shlyer: nga duhet të jepet kuptimi i plotë i ‘menjëherë larg’, dhe të gjitha ligësive duhet t’i jepen gjithashtu domethënia e saj më e gjerë.

(b) për të pastruar: Një shenjtërim që është i plotë në kuptimin e tij zyrtar (Heb. 10, 10, 14), dhe përparimtar në etikën e tij (Efes. 5, 25-27) është qëllimi i punës së Shëlbuesit. Besimtarët bëhen kështu një popull në thelb i Tij, i cili mund të identifikohet me zellin e tyre për të bërë atë që është e mirë.

Komanda e v. 1 e cila frymëzoi detajet e vargjeve që pasuan, përsëritet (15), dhe është përforcuar me përcaktimin shtesë që Titi duhet të inkurajojë dhe qortojë (krh. 2 Tim. 4, 2). Shërbimi i tij duhet të ushtrohet me të gjitha autoritetet, dhe Titi nuk duhet të lejojë askënd ta përçmojë atë (krh. 1 Tim. 4, 12). Ndërsa vetë letra do t’i shtonte asaj, autoriteti i vërtetë do të rridhte vetëm nga bindja ndaj nxitjes së v. 7.

iii. **Në shoqëri** (3, 1-2)

Pali vazhdon të zhvillojë temën e detyrimit të të krishterit për të qenë gati për të bërë gjithçka që është e mirë dhe ofertat që Titi u kujton atyre për këtë përgjegjësi, veçanërisht në lidhje me shoqërinë. Do të ishte e lehtë për të krishterët kretas të qëndronin nën zgjedhën romake, prandaj duhet të kujtohen për nevojën për t'u nënshtuar dhe bindur ndaj autoriteteve civile (krh. Rom. 13, 1-7; 1 Pjt. 2, 13-17). Faza e fundit e vargut rekomandon që ato të jenë të frymëzuara nga publiku, të gatshëm të bashkëpunojnë në çdo përpjekje për të mirën e përbashkët. Pali vazhdon në v. 2 për të skicuar karakterin e krishterë, i cili, nëse riprodhohet, do të dalë si një fener kundër sfondit të errët të një shoqërie pagane.

iv. **Një apel i mëtejshëm për hirin e Zotit** (3, 3-7)

Apeli është bërë më i fuqishëm nga një portretizim i jetës siç ishte jetuar para transformimit të bërë nga veprimtaria shpëtuese e Perëndisë së trekëndëshit. Përshkrimi është i përgjithshëm dhe Pali nuk e mban veten larg prej tij. Në renditjen e shtatë veseve ai tregon njeriun në gjendjen e tij më të keqe, duke mos pasur inteligjencë shpirtërore, duke shkelur ligjin e Zotit, të mashtruar, të skllavëruar nga 'thirrjet' e brendshme dhe kënaqësitë e jashtme, të këqija, ziliqare dhe urrejtëse. Por nënçmimi i njeriut nuk dëshmon asnjë pengesë për Zotin. Ndërsa Zoti, Shpëtimtari ynë, Ai depërtoi në errësirën (krh. 2, 11) dhe derdhi mbi njerëzimin dritën e mirësisë dhe dashurisë së Tij (gr. *kristotis*), mirësi e zemrës, dashamirësi; (gr. *agape*). Dashuria për njeriun). Pasoja, siç e deklaroi Pali me ngulm, ishte se ai na shpëtoi. Kjo është përcaktuar mirë si "aplikimi i brendshëm për burra të veçantë të aktit universal të shëlbimit". Kjo, vazhdon ai, u ngrit jo si rezultat i gjërave të drejta që kishim bërë, por më tepër për shkak të mëshirës së tij. Mungesa totale e shkretëtirës shërben vetëm për të rritur spontanitetin e hirit të shpëtimit të Zotit. Frazat që Pali përdor për të përshkruar mjetet me të cilat kjo hir i ndërmjetësohet shpirtit, ndiqni nga afër mësimet e Krishtit për Nikodemin (Gjn 3, 3-8). Është e mundur që të dy gjetën një origjinë të përbashkët në Ezek. 36, 25-27. Jepet të kuptohet që lidhja dhe (gr. *kai*) që lidhin shprehjet përmes larjes së rilindjes dhe

përtëritjes nga Shpirti i Shenjtë, mund të mbajnë kuptimin ‘kjo do të thotë’, klauzola e dytë duke u bërë kështu shpjeguese e së parës. Pavarësisht nëse merret në këtë mënyrë, larja dhe rinovimi janë qartë të lidhura ngushtë. Të dy autorët e përmendur më lart, e shoqërojnë larjen me Fjalën e Perëndisë, megjithëse duket se nuk ka ndonjë mbështetje të qartë biblike. Nëse supozimi i një burimi të përbashkët në Ezekiel është i saktë, atëherë është më mirë të kuptoni larjen e rilindjes si të nënkuptojë thjesht pastrimin e rrjedhur në lindjen e re, megjithëse mund të përfshijë edhe mendimin e pagëzimit si simbolin e jashtëm të atij pastrimi të brendshëm. Fjala përtëritje, veçanërisht, është e ardhme, duke e lidhur ngjarjen e rëndësishme të rilindjes me funksionimin e vazhdueshëm të Shpirtit indukues (krh. Rom. 12, 2). Larja mund të përshkruajë një ndryshim të gjendjes, rilindjen e një ndryshimi në status dhe rinovimin e një ndryshimi të kushteve. Secili dëshmohet nga pagëzimi, megjithëse asnjë nuk jepet prej tij. Së bashku ato janë vepra e Shpirtit të Shenjtë ... të derdhura në Rrëshajë si pasojë e madhërimit të Mesisë (krh. Gjn 16, 7; Vap. 2, 33). Duke përdorur përemrin tonë në klauzolën e derdhur mbi ne, apostulli shpall besimin e tij në një identifikim të tanishëm me fenomenin e kaluar të Rrëshajëve (krh. 1 Kor. 12, 13). Objekt i kësaj veprë të jashtëzakonshme të bërë në mëkatat është se ai është i justifikuar, dhe forca motivuese përmbledhet në frazë nga hiri i tij. Pali, më në fund, shton idetë e shpëtimit, pastrimit, justifikimit, së fundi, atë të jetës së përjetshme. Tashmë trashëgimtarë dhe, pjesërisht, zotërues të trashëgimisë, besimtarët ende presin me shpresë në gëzimin e plotë të tij, d.m.th. ringjalljen.

v. **Këshillë përfundimtare** (3, 8-11)

Deklarata e mëparshme e hirit të Zotit në shpëtim është dhënë si një nxitje për vepra të mira, dhe Titit i kërkohet të japë mësim të theksuara në lidhje me këto të vërteta themelore, në mënyrë që besimtarët të mund të nxiten të përkushtohen për të bërë atë që është e mirë. Me sa duket janë të vërtetat e mësuara janë të shkëlqyera dhe fitimprurëse, sepse ato janë në kontrast të qartë me mësimin heretik i cili është i padobishëm dhe i padobishëm (9). Karakteri i mësimi të rremë që Titi duhet ta shmangë, paraqitet në formë përmbledhëse dhe

ngjason me atë të përshkruar në ch. 1 si dhe diku tjetër në Letrat baritore (1 Tim. 1 dhe 6, 2 Tim. 2). Titi më tej merr këshilla në lidhje me personin përçarës, atë i cili është një adhurues dhe përhapës i ‘formës së tij të vetë-zgjedhur dhe divergjent të besimit ose praktikës fetare’. Si një skizmatik ai duhet të tregohet i kujdesshëm, por nëse pas paralajmërimit të dytë ai mbetet i penduar nuk duhet të ketë kontakt të mëtejshëm me të (krh. Mt 18, 15-17). Ai që nuk është i dashur nga një trajtim i tillë, e zbulon veten të jetë tërësisht i luftuar dhe mëkatar dhe qëndron i vetë-dënuar.

IV. **MESAZHET PERSONALE DHE PËRSHËNDETJET** (3, 12-15)

Pali është i vetëdijshëm se të krishterët kretas janë ende të papjekur dhe ai e di mjaft mirë se kishat nuk mund të bëhen indigjene brenda natës. Prandaj, ai propozon të dërgoni ose Artemin ose Tihikun për të lehtësuar Titin. Kjo notë e rastësishme e pasigurisë lë një gjurmë të vërtetësisë në letër. Nikopol përmendur ishte ndoshta një qytet në Epir të cilin Pali e konsideronte si një vend të përshtatshëm dhe një qendër strategjike për ungjillizimin gjatë dimrit të ardhshëm. Një lëvizje e mëtejshme në Dalmaci (shih 2 Tim. 4, 10) do të ishte e drejtpërdrejtë nga Nikopoli.

Për Zenën avokati nuk dimë asgjë, megjithëse Apoloni është i njohur mirë. Mikpritja bujare duhet t’u tregohet atyre ndërsa udhëtojnë nëpër Kretë. Apostulli shton një fjalë të fundit për të bërë atë që është e mirë, dhe ndoshta jep të kuptohet që në këtë çështje të mikpritjes, Titi nuk duhet të marrë mbi të gjithë barrën, sepse njerëzit duhet të mësojnë t’i kushtohen edhe asaj. Kështu që ata nuk do të jetojnë jetë joproduktive.

Nga shprehja të gjithë që janë me mua mund të konkludohet se Pali nuk ishte në një vend ku kishte një kishë lokale, por se ai po udhëton dhe këta janë shokët e tij udhëtues. Përndryshe, nëse ai është me një kishë, jepet të kuptohet që Titi është i panjohur për anëtarët e tij. Përshëndetje u dërgohet atyre që na duan në besim, që mund të nënkuptojë ose dashuria e tyre bazohet në një ndarje në besimin e përbashkët, ose se dashuria e tyre është e singërtë dhe besnike. Mund të ketë këtu një aluzion të

qetësisë ndaj anëtarëve të disidentëve. Por nëse ky është rasti, apostulli përfundon me një lutje e cila përfaqon të gjithë të krishterët në Kretë. Ai jo vetëm që përdor përemrin vector që tregon se letra është e destinuar për lexuesit e tjerë përveç atij të cilit i drejtohet (krh. 1 Tim. 6, 21; 2 Tim. 4, 22), por ai shton fjalën të gjitha. Mbi cilësitë dhe arritjet e hirit të Palit në këtë letër ka shkruar panegjeza të patejkalueshme në të gjitha shkrimet e tij; dëshira e tij për Titin dhe besimtarët në Kretë ai tani ngjesh me këtë fjalë përmbyllëse – Hiri qoftë me ju të gjithë.